

**Priručnik za postupanje prema
osobama s invaliditetom
u kriznim situacijama**

Izdavač: Zajednica saveza osoba s invaliditetom
Hrvatske - SOIH
Zagreb, Savska cesta 3

Za izdavača: Marica Mirić

Autori: Martina Mokus
Marica Mirić
Karlo Kanajet
Kristina Peruničić

Grafička obrada: Ratmir Džanić

Tisak: Correctus media d.o.o.

Naklada: 30

Projekt je sufinancirala Europska unija iz Europskog socijalnog fonda.

Sadržaj Priručnika isključiva je odgovornost Zajednice saveza osoba s invaliditetom Hrvatske.

Za više o EU fondovima: www.esf.hr i www.strukturnifondovi.hr

ZAJEDNICA SAVEZA OSOBA S INVALIDITETOM HRVATSKE

PRIRUČNIK ZA POSTUPANJE PREMA OSOBAMA S INVALIDITETOM U KRIZNIM SITUACIJAMA

Zagreb, 2022.

Sadržaj

1.	UVOD.....	5
2.	STATISTIČKI POKAZATELJI O OSOBAMA S INVALIDITETOM.....	7
3.	PRAVNI OKVIR.....	11
3.1.	Konvencija o pravima osoba s invaliditetom.....	11
3.2.	Sendai okvir za smanjenje rizika od katastrofa 2015.-2030.....	12
3.3.	Zakon o sustavu civilne zaštite i provedbeni propisi.....	14
3.4.	Nacionalni plan izjednačavanja mogućnosti za osobe s invaliditetom za razdoblje od 2021. do 2027. godine.....	17
3.5.	Akcijski plan izjednačavanja mogućnosti za osobe s invaliditetom za razdoblje od 2021. do 2024. godine.....	18
4.	OKVIRNE SMJERNICE ZA PRUŽANJE PODRŠKE OSOBAMA S INVALIDITETOM U KRIZNIM SITUACIJAMA.....	19
4.1.	Obostrana informiranost.....	19
4.2.	Stanje pripravnosti.....	21
4.3.	Sustav uzbunjivanja.....	23
4.4.	Pružanje pomoći i evakuacija.....	24
5.	SMJERNICE ZA PISANJE EVAKUACIJSKOG PLANA S OBZIROM NA VRSTU INVALIDITETA.....	25
5.1.	Izrada evakuacijskog plana za osobu ograničene pokretljivosti.....	26
5.2.	Izrada evakuacijskog plana za za slijepa i slabovidne osobe.....	30
5.3.	Izrada evakuacijskog plana za osobe s teškoćama govora.....	33
5.4.	Izrada evakuacijskog plana za gluhe i nagluhe osobe.....	34
5.5.	Izrada evakuacijskog plana za osobe s intelektualnim i mentalnim teškoćama.....	36
5.6.	Izrada evakuacijskog plana za osobe s autizmom.....	38
6.	PREPORUKE.....	40
7.	SAŽETAK.....	43
8.	LITERATURA.....	44
9.	PRILOZI.....	46

1. UVOD

Prema podacima Hrvatskog zavoda za javno zdravstvo (HZJZ) u Republici Hrvatskoj živi oko 600.000 osoba s invaliditetom što čini udjel od 16 % ukupnog stanovništva. Kao i u cijelom svijetu, još uvijek su osobe s invaliditetom vrlo često zanemarene prilikom planiranja, procjene, dizajna i pružanja podrške. Izvanredne situacije poput sukoba ili prirodnih katastrofa također mogu generirati povećani broj ljudi koji dožive invaliditet zbog novih ozljeda, nedostatka kvalitetne medicinske skrbi ili kolapsa osnovnih usluga.

Uključivanje osoba s invaliditetom tijekom odgovora na hitne situacije mora se smatrati ključnom komponentom učinkovitog humanitarnog djelovanja. To se temelji ne samo na načelima humanosti i nepristranosti, već i na načelima ljudskih prava jednakosti i nediskriminacije. Razlog je tome potreba da ljudi pogođeni krizom koji su najviše izloženi riziku imaju pristup osnovnoj pomoći i posebnim uslugama bitnim za njihov opstanak, zaštitu i oporavak. Nedavno je postignut napredak u načinu na koji se humanitarni okviri i politike bave pitanjem uključenosti: značajna pozornost posvećena je ovom izazovu u procesu konzultacija o Okviru za smanjenje rizika od katastrofa nakon 2015. i ishodima iz Sendaija.

To je bio poticaj da se pristupi izradi Priručnika koji će biti potpora operativnom sustavu civilne zaštite radi upoznavanja sa načinom komuniciranja i postupanja prema osobama s invaliditetom u kriznim situacijama, a koji je izrađen u okviru projekta UP.04.2.1.11.0148 IzaZOVI u krizi.

Ovaj Priručnik namijenjen je djelatnicima hitnih službi, sudionicima operativnih snaga sustava civilne zaštite i osobama koje su zadužene za upravljanje rizičnim situacijama. Sadrži informacije i upute o prilagodbi osobama s invaliditetom koju je potrebno učiniti tijekom procjene rizičnih situacija, njihove prevencije, pripreme za rizične situacije i postupanja tijekom same rizične situacije.

Osobe s invaliditetom susreću se s mnogim preprekama u različitim područjima društvenog života, uključujući i postupanje prije i tijekom rizičnih situacija. Prepreke mogu biti neodgovarajući standardi zaštite, nedostatak odredbi koje se odnose na zaštitu i spašavanje osoba s invaliditetom, nepristupačnost, predrasude i/ili negativni stavovi, nedostatne informacije ili neodgovarajuća komunikacija, nedovoljno resursa, isključenost prilikom donošenja odluka koje se odnose na same osobe s invaliditetom itd. U Republici Hrvatskoj ne postoje zakonski regulirani načini postupanja s osobama s invaliditetom u rizičnim situacijama i humanitarnim kriznim stanjima, te su osobe s invaliditetom često zanemarene, diskriminirane i isključene iz hitnih operativnih akcija odnosno nisu uključene u sustav planiranja i upravljanja kriznim situacijama.

Nakon poplave u Gunji, krizne su se situacije u Republici Hrvatskoj nametnule kao glavna tema u 2020. godini. U vrijeme dok se zemlja, kao i cijeli svijet, suočavala s posljedicama pandemije COVID-19, u ožujku je glavni grad Zagreb pogođen potresom magnitude 5,5 po Richteru. U prosincu iste godine, još snažniji (magnituda 6,2 po Richteru) potres dogodio se u okolici Petrinje. Specifična javnozdravstvena kriza u obliku pandemije te potresi kao prirodne katastrofe osim izravnih egzistencijalnih ugroza za osobe s invaliditetom označili su nastupanje razdoblja u kojem će im neke od temeljnih socijalnih usluga, važnih u kontekstu neovisnog življenja, biti ograničene te će sva postignuća višegodišnjeg zalaganja za ravnopravnost i dostojanstvo osoba s invaliditetom biti dovedena u pitanje. Invazijom Ruske Federacije na Ukrajinu u veljači 2022. godine i njenim posljedicama, u vidu poremećaja ustaljenih trgovačkih tokova, početka energetske krize te općenito neizvjesne globalne ekonomske perspektive, stigla je konačna potvrda kako su moderna vremena obilježena izrazitim nestabilnostima i opasnostima, što zahtjeva temeljitu pripremu i planiranje optimalnog odgovora na krizne i rizične situacije.

Cilj ovog priručnika je osvijestiti da je potrebno prilagoditi postupke pripreme za rizične situacije te postupke tijekom rizičnih situacija osobama s invaliditetom. U tom kontekstu valja naglasiti da prilagodbe postupaka vezanih uz rizične situacije ne predstavljaju pozitivnu diskriminaciju osoba s invaliditetom, jer cilj prilagodbe nije omogućiti osobama s invaliditetom prava koja nemaju osobe bez invaliditeta, nego ukloniti prepreke koje onemogućuju osobama s invaliditetom ostvarivanje prava na ravnopravnoj osnovi.

2. STATISTIČKI POKAZATELJI O OSOBAMA S INVALIDITETOM

Izvješće HZJZ pokazuje nacionalne statističke podatke o osobama s invaliditetom. U Republici Hrvatskoj, po stanju na dan 1. rujna 2022., živi 624.019 osoba s invaliditetom. Od toga je 353.550 muškog spola (56,7%) i 270.469 ženskog spola (43,3%). Osobe s invaliditetom čine oko 16,0% ukupnog stanovništva Republike Hrvatske.

Tablica 1. Prikaz broja osoba s invaliditetom prema županijama prebivališta

Županija prebivališta	Ukupno
Bjelovarsko-bilogorska	18.698
Brodsko-posavska	20.395
Dubrovačko-neretvanska	13.728
Grad Zagreb	111.486
Istarska	21.036
Karlovačka	18.652
Koprivničko-križevačka	17.434
Krapinsko-zagorska	23.117
Ličko-senjska	7.183
Međimurska	15.611
Osječko-baranjska	42.446
Požeško-slavonska	12.228
Primorsko-goranska	32.919
Sisačko-moslavačka	27.103
Splitsko-dalmatinska	71.770
Šibensko-kninska	20.035
Varaždinska	25.704
Virovitičko-podravska	12.608
Vukovarsko-srijemska	22.606
Zadarska	21.171
Zagrebačka	42.109
Nespecificirano	25.980
UKUPNO	624.019

Najveći broj osoba s invaliditetom, njih 285.155 (45,7%), je u dobnoj skupini 65+, dok je 268.911 (43,1%) osoba u radno-aktivnoj dobi, 20 - 64 godine. Najveći broj osoba s invaliditetom ima prebivalište u Gradu Zagrebu i Splitsko-dalmatinskoj županiji, u te dvije županije živi 29,4% od ukupnog broja osoba s invaliditetom. Međutim, pogleda li se koliki je udio osoba s invaliditetom u ukupnom stanovništvu županije, podaci pokazuju kako je najveći udio u Šibensko-kninskoj županiji, s time da je najviša prevalencija u dječjoj dobi u Sisačko-moslavačkoj županiji, u radno-aktivnoj dobi u Požeško-slavonskoj županiji, a u Krapinsko-zagorskoj županiji u dobi iznad 65 godina.

Tablica 2 pokazuje kako su najčešće vrste oštećenja kod osoba s invaliditetom, na temelju Zakona o Registru osoba s invaliditetom (NN 63/22), višestruka oštećenja, oštećenja lokomotornog sustava te oštećenja drugih organa.

Tablica 2. Prikaz vrsta oštećenja koje uzrokuju invaliditet ili kao komorbiditetne dijagnoze pridonose stupnju funkcionalnog oštećenja osobe

Vrste oštećenja	Ukupan broj	(%) od ukupnog broja OSI
Višestruka oštećenja	188.182	30,2
Oštećenja lokomotornog sustava	177.547	28,5
Oštećenja drugih organa i organskih sustava, kromosomopatije, prirodene anomalije i rijetke bolesti	162.135	26,0
Mentalna oštećenja	153.021	24,5
Oštećenja središnjeg živčanog sustava	110.756	17,7
Oštećenja govorno-glasovne komunikacije	51.149	8,2
Intelektualna oštećenja	31.291	5,0
Oštećenja vida	20.526	3,3
Oštećenja sluha	17.679	2,8
Oštećenja perifernog živčanog sustava	17.642	2,8
Poremećaji iz spektra autizma	4.177	0,7
Gluhosljepoća	172	0,03

Navedeni podaci upućuju na širok spektar oštećenja koja se pojavljuju kod osoba s invaliditetom, a svako od njih podrazumijeva određene specifičnosti u kontekstu krizne situacije. Što se tiče istraživanja koja se odnose na krize i osobe s invaliditetom, 2015. godine provedeno je globalno internetsko savjetovanje osoba s invaliditetom, organizacija osoba s invaliditetom i humanitarnih aktera, kao doprinos konzultacijama uoči Svjetskog humanitarnog samita. Konzultacije je vodio Handicap International, a u nastavku su predstavljeni rezultati koji su iz istih proizašli.

Surove promjene u okruženju izazvane pojavom humanitarne krize stavljaju osobe s invaliditetom u situaciju povećane ranjivosti. Dok kriza može negativno utjecati na sve osobe, osobe s invaliditetom, kao i druge skupine kao što su starije ili ozlijeđene osobe, suočavaju se s određenim izazovima koji ih izlažu većem riziku. Ispitanici ističu tri glavna učinka krize koji su povećali njihovu ranjivost i imali ozbiljne posljedice na njihovu sposobnost suočavanja sa situacijom i to:

a) Izravan fizički učinak: gubitak pokretljivosti i povećana ovisnost

Pokazalo se da je izravan fizički utjecaj zbog krize navodi da je doživjelo 54% ispitanika, pri čemu je 45% ispitanika steklo novo oštećenje: 33% navodi smanjenje i/ili gubitak pokretljivosti zbog novih ili dodatnih fizičkih ili senzornih oštećenja, 9% moralo se podvrgnuti amputaciji, 14% doživjelo je smanjenje i/ili gubitak vida, a 11% doživjelo je smanjenje i/ili gubitak sluha. Nadalje, 31 % ispitanika navodi smanjenje razine pristupačnosti u okolini i povećanu ovisnost o drugima, a 13% navodi gubitak svojih pomagala ili potrebu za korištenjem oštećenog, što dovodi do daljnje izolacije. Kombinacija ovih čimbenika može imati dodatni utjecaj na njihovo zdravlje, s mogućim pogoršanjem ili stvaranjem novih dugotrajnih oštećenja ako se ne reagira u ranim fazama.

b) Psihološki utjecaj

Prema ispitanicima, psihološki učinak drugi je najvažniji osobni učinak humanitarne krize, pri čemu se 38% odnosi na psihološki stres i/ili dezorijentiranost, dok se 32% tiče smanjenja i/ili gubitka samopouzdanja. Ovo je povezano s izravnim fizičkim utjecajem koji je na prvom mjestu (54 %), ali i brojnim destruktivnim čimbenicima u okolini osoba s invaliditetom koji utječu na njihovu autonomiju i emocionalno blagostanje. Među njima su socijalne i ekonomske posljedice kao što su gubitak prihoda (50%), gubitak skloništa/doma (39%) ili interno raseljavanje (38%) i, razumljivo, gubitak članova obitelji (32%) i skrbnika (13%), koji često predstavljaju primarnu podršku osobama s invaliditetom. Iako će se s ovim vrstama utjecaja vjerojatno suočiti mnoge druge pogođene osobe bez obzira na invaliditet, ti rezultati naglašavaju potrebu da se posebna pažnja posveti rješavanju psihološkog utjecaja krize na osobe s invaliditetom.

c) *Visoka stopa zlostavljanja tijekom kriza*

Osobe s invaliditetom izložene su velikom riziku od zlostavljanja tijekom krize i/ili bijega, a 27% ispitanika izjavilo je da su bili izloženi fizičkom, psihičkom ili drugom obliku zlostavljanja, uključujući seksualno. Valja primijetiti da više od polovice ispitanika (59%) koji su bili interno raseljeni izjavljuje da su bili izloženi zlostavljanju. Trendovi iz anketnih odgovora također pokazuju da su osobe s teškoćama u komunikaciji, one koje imaju teškoće s pamćenjem ili koncentracijom te osobe s oštećenjima sluha ili vida posebno izložene zlostavljanju tijekom krize. Ova visoka učestalost slučajeva zlostavljanja među osobama s invaliditetom podudara se s onim što je globalno prijavljeno u vezi s nasiljem nad osobama s invaliditetom, uključujući zločine iz mržnje prema osobama s invaliditetom te predstavlja ozbiljan izazov u smislu zaštite.

Rodno uvjetovano nasilje

Među ispitanicama osobama s invaliditetom, jedna trećina (33%) navodi da je doživjela neku vrstu zlostavljanja, bilo psihičko, fizičko ili seksualno. Tjelesno ili seksualno zlostavljanje činilo je 16% odgovora, kako u prirodnim katastrofama, tako i u sukobima.

Multidimenzionalnost kriza

Konačno, 21% ispitanika navodi gubitak mogućnosti liječenja, a 17% gubitak socijalne pomoći. Odsutnost i/ili nedostatak odgovarajućih lijekova može povećati rizik od nastanka ili progresije invaliditeta ili može dovesti do teških komplikacija kao što su moždani udar, komplikacije vezane uz dijabetes i povećane razine mortaliteta i morbiditeta među pogođenom populacijom.

Višestruki fizički, psihološki ili društveni i ekonomski učinci koje su identificirale osobe s invaliditetom pokazuju veće čimbenike rizika koji pogoršavaju njihovu ranjivost na krizu. Kao prvi korak kvalitetnog planiranja može poslužiti uvid u relevantan pravni okvir.

3. PRAVNI OKVIR

3.1. Konvencija o pravima osoba s invaliditetom

Konvencija o pravima osoba s invaliditetom međunarodni je dokument koji je Republika Hrvatska ratificirala u skladu s Ustavom i objavila pa je posljedično tome pravno obvezuje, a nacionalni propisi i postupanja moraju biti u skladu s Konvencijom.

Konvencija definira osobe s invaliditetom kao “osobe koje imaju dugotrajna tjelesna, mentalna, intelektualna ili osjetilna oštećenja, koja u međudjelovanju s različitim preprekama mogu sprečavati njihovo puno i učinkovito sudjelovanje u društvu na ravnopravnoj osnovi s drugima”.

Prava svih ljudi zajamčena međunarodnim dokumentima i Ustavom Republike Hrvatske, kao što su pravo na život i dostojanstvo, moraju se ostvarivati prema načelu jednakosti, biti jednako dostupni svima. Osobama s invaliditetom spašavanje tijekom rizičnih situacija je otežano, stoga je potrebno poduzeti mjere kojima će se osobama s invaliditetom omogućiti da svoja prava ostvaruju na ravnopravnoj osnovi s drugima. Članak 11. KPOSI glasi: **„Države potpisnice poduzet će, u skladu sa svojim obvezama proisteklim iz međunarodnog prava, uključujući međunarodno humanitarno pravo i međunarodno pravo koje obuhvaća ljudska prava, sve potrebne mjere za osiguranje zaštite i sigurnosti osoba s invaliditetom u rizičnim situacijama, uključujući situacije oružanih sukoba, humanitarne krize i prirodne katastrofe.“** Osim toga, članak 9., *Pristupačnost*, zahtijeva od država stranaka da osiguraju da ljudi mogu pristupiti, na ravnopravnoj osnovi s drugima, fizičkom okruženju, uslugama prijevoza, informacijskim i komunikacijskim tehnologijama i sustavima te svim javnim objektima i uslugama, koji uključuju hitne službe i objekte. Članak 32., *Međunarodna suradnja*, usredotočuje se na potrebu da se osigura da su međunarodne inicijative za suradnju, uključujući razvojne programe, pristupačne i inkluzivne za osobe s invaliditetom. Države se potiču da podrže izgradnju kapaciteta i razmjena znanja i najboljih praksi, jačaju istraživačke suradnje i pristup znanstvenim spoznajama te ponude tehničku i ekonomsku pomoć za izvršavanje obveza prema Konvenciji. Ova je odredba vrlo relevantna za potporu i operacije humanitarne pomoći koje provode agencije za razvoj i pomoć te međunarodne nevladine organizacije. Mnogi se članci Konvencije presijecaju s različitim aspektima ciklusa upravljanja katastrofom, kao što su obrazovanje i zapošljavanje, koji su relevantni za oporavak i obnovu. Članak 31., *Statistika i prikupljanje podataka*, potiče države stranke da prikupljaju statističke i istraživačke podatke koji mogu pomoći u formuliranju i provedbi učinkovitih javnih

politika za postizanje učinka na različite članke Konvencije. Članak 26., *Osposobljavanje i rehabilitacija*, usredotočuje se na organiziranje, jačanje i proširenje sveobuhvatnih usluga osposobljavanja i rehabilitacije te programa koji su važni tijekom odgovora i neposrednog oporavka nakon teških ozljeda u katastrofama i hitnim slučajevima, kao i za dugotrajni oporavak i obnovu.

3.2. Sendai okvir za smanjenje rizika od katastrofa 2015.-2030.

Na Trećoj svjetskoj konferenciji o smanjenju rizika od katastrofa usvojen je novi „**Sendai okvir za smanjenje rizika od katastrofa 2015.-2030**“ i postavljeno je sedam ciljeva i četiri prioriteta područja za djelovanje.

Novi okvir za smanjenje rizika od katastrofa nastavlja se na Hyogo okvirni plan djelovanja 2005.-2015. godine te daje smjernice i prioritete djelovanja za sljedećih 15 godina – „Sendai okvir za smanjenje rizika od katastrofa 2015.-2030“. Naglašeno je kako značajno smanjenje rizika od katastrofa zahtijeva upornost i ustrajnost, s eksplicitnim naglaskom na ljude i njihovo zdravlje i egzistenciju.

Realizacija tog ishoda, zahtijeva snažnu predanost i uključenost političkog vodstva u svakoj zemlji u provedbu i praćenje novog okvira. Sudionici su se složili oko potrebe za fokusiranim djelovanjem u **četiri akcijska prioriteta područja**: 1. razumijevanje rizika od katastrofa, 2. jačanje programa za upravljanje rizikom od katastrofa, 3. ulaganje u smanjenje rizika od katastrofa za jačanje otpornosti i 4. povećanje spremnosti na katastrofe za učinkovit odgovor na katastrofe.

Okvir opisuje **sedam globalnih ciljeva** koje treba postići u 15 godina: značajno smanjenje smrtnih slučajeva uslijed globalne katastrofe, značajno smanjenje broja pogođenih osoba, smanjenje ekonomskih gubitaka u odnosu na globalni bruto domaći proizvod, značajno smanjenje katastrofa oštećenja kritične infrastrukture i narušavanja osnovnih usluga, uključujući zdravstvene i obrazovne objekte, povećanje broja zemalja s nacionalnim i lokalnim strategijama za smanjenje rizika od katastrofa do 2020. godine, pojačanu međunarodnu suradnju i povećani pristup sustavima ranog upozorenja i informacijama rizika od katastrofa i procjene.

Margareta Wahlstrom, posebna izaslanica glavnog tajnika UN-a za smanjenje rizika od katastrofa i voditeljica Ureda UN-a za smanjenje rizika od katastrofa, rekla je: “Usvajanjem ovog novog okvira za smanjenje rizika od katastrofa otvara se novo poglavlje u održivom razvoju, jer jasno ocrtava

ciljeve i prioritete za djelovanje koji će dovesti do značajnog smanjenja rizika od katastrofa i gubitaka u životima, sredstava za život i zdravlje. Provedba Sendai okvira za smanjenje rizika od katastrofa 2015.-2030. tijekom sljedećih 15 godina zahtijevat će snažnu predanost i političko vodstvo, te će biti od vitalnog značaja za postizanje budućih sporazuma o ciljevima održivog razvoja. Zemlje bi trebale odlučnije ulagati sredstva u pametna rješenja kojima bi se povećala otpornost na prirodne katastrofe.” Također je spomenula da bi novi Okvir trebao dodatno pridonijeti poboljšanju rukovođenja upravljanjem katastrofama na svim razinama i u svim sektorima, izgradnji učinkovitih mehanizama za koordinaciju i održivih partnerstava između javnih tijela i nadležnih dionika (civilno društvo, lokalna zajednica i privatni sektor). Istaknula je potrebu promicanja novih inicijativa za uključivanje svih poslovnih sektora. Uključivanje relevantnih dionika i zajednica u procese odlučivanja trebalo bi osigurati uključivim mehanizmima sudjelovanja i promicanjem pristupa koji se temelji na pravima. Čvrste lokalne strukture i povećanje kapaciteta lokalnih tijela ključni su za poboljšanje planiranja i otpornosti gradova, te se njima jamči predanost na lokalnoj političkoj razini i učinkovita provedba postojećih pravnih okvira i okvira politika.

Mr. Monthian Butan, bivši član tajlandskog senata, član UN-ovog Odbora za prava osoba s invaliditetom, rekao je: “Davanje pozornosti smislenom sudjelovanju i pozitivan doprinos rizičnim skupinama, kao što su osobe s invaliditetom, odražava podršku globalne zajednice za smanjenje rizika od katastrofa koji uključuje osobe s invaliditetom. Osobe s invaliditetom mogu doprinijeti smanjenju rizika od katastrofa, ako su zajamčena sredstva prijevoza, informacije i komunikacije. U usporedbi s općom populacijom u cjelini, oko dvostruko više ljudi s invaliditetom izgubi živote tijekom katastrofa. Zbog bliske povezanosti starenja i invaliditeta, očekuje se veći gubitak života u toj dobi. Invaliditet je ostao uglavnom nevidljiv u mnogim glavnim razvojnim okvirima. Iako velika većina osoba s invaliditetom živi u zemljama u razvoju, invaliditet nije uključen u Milenijske ciljeve razvoja. Kao rezultat toga, invaliditet je nevidljiv u njihovoj provedbi, rijetko uključen u nacionalne politike i programe koji se odnose na Milenijske ciljeve razvoja, ili u njihovom praćenju i ocjenjivanju. Mnoge vlade ne uključuju perspektive invaliditeta u zakonske okvire, politike i akcijske planove za smanjenje rizika od katastrofa. Fizička infrastruktura i usluge u kriznim situacijama ne uključuju načela univerzalnog dizajna. To rezultira nizom ograničenja za osobe s invaliditetom i starije osobe koje su manje mobilne. Priopćenja za javnost često su izdana u formatima koji nisu dostupni osobama s invaliditetom. Redovito uključivanje osoba s

invaliditetom u stanje pripravnosti u hitnim i drugim mjerama za smanjenje rizika od katastrofa može spasiti život, kao i sprečavanje i smanjivanje rizika i šteta kad se pojave katastrofe.”

Akiko Fukuda, glavna tajnica Svjetske federacije gluhoslijepih osoba, rekla je: “Razvojem tehnologije, osobe s invaliditetom mogu sada učiniti puno, ali to je premalo. Važno je da prevladaju svoje izolacije izgradnjom solidarnosti prema potrebitima i brigom za drugoga.”

Mami Mizutori, posebna predstavница glavnog tajnika u Uredu Ujedinjenih naroda za smanjenje rizika od katastrofa, povodom obilježavanja sedme godišnjice usvajanja Sendai okvira kazala je: „Dok obilježavamo sedmu godišnjicu usvajanja Sendai okvira, vrijeme je da shvatimo da je svijet daleko od ispunjavanja svojih obveza. Na temelju trenutačnih trendova, s udvostručenjem suša i gotovo utrostručenjem ekstremnih temperatura do 2030., očekuje se rekordan porast katastrofa srednjeg i velikog razmjera. (...) Ova je godina prava prilika za ponovno postavljanje prioriteta i odlučno djelovanje. Naši izbori u području razvoja mogu nas odvesti na dva puta – put povećanog rizika ili put otpornosti. Izbor je naš“ (UNDRR, 2022).

3.3. Zakon o sustavu civilne zaštite i provedbeni propisi

Temeljni propis u Republici Hrvatskoj koji uređuje područje zaštite i spašavanja je **Zakon o sustavu civilne zaštite (NN 82/15, 118/18, 31/20, 20/21, 114/22)**. Zakonom se uređuju sustav i djelovanje civilne zaštite, prava i obveze tijela državne uprave, jedinica lokalne i područne (regionalne) samouprave te pravnih i fizičkih osoba, osposobljavanje za potrebe sustava civilne zaštite, financiranje i druga pitanja važna za sustav civilne zaštite. U Zakonu se među načelima sustava civilne zaštite navodi i načelo zabrane diskriminacije prema kojem se u sustavu civilne zaštite pruža potrebna pomoć „*svima kojima je potrebna, neovisno o (...) invaliditetu (...)*“. Ovakva načelna odredba o zabrani diskriminacije ne uključuje potrebe osoba s invaliditetom u sustavu zaštite i spašavanja. Uz to, u članku 44. navodi se kako se dužnosti u sustavu civilne zaštite ne mogu dodjeljivati, između ostalih, „*osobama koje se brinu o osobama s invaliditetom, starijim osobama ili o odraslom članu obitelji koji nije sposoban brinuti se za sebe, a žive u istom kućanstvu, osobe s invaliditetom i osobe trajno nesposobne za rad*“.

Zakonom je potrebno propisati poslove koji čine aktivnosti i mjere koje se odnose na zaštitu i spašavanje osoba s invaliditetom, u dijelu Zakona kojim se stavlja u nadležnost određeni poslovi pojedinim sudionicima u

sustavu civilne zaštite. Nadalje, u dijelu Zakona koji propisuje aktivnosti i faze u sustavu civilne zaštite, izričito se mora navesti obveza uključivanja potreba osoba s invaliditetom u sve faze – faze prevencije, pripravnosti i reagiranja, te prilagođavanja svih postupaka osobama s invaliditetom. Dio koji se odnosi na osposobljavanje u sustavu civilne zaštite mora propisati sadržaje o tome kako provoditi mjere skrbi o osobama s invaliditetom u rizičnim situacijama. Dio koji propisuje informiranje javnosti mora obvezati na informiranje koje je pristupačno i prilagođeno svakoj osobi.

Zakon o sustavu civilne zaštite temeljni je propis u području zaštite i spašavanja i u skladu s njim moraju biti doneseni svi provedbeni propisi (pravilnici, naredbe i nautci), stoga je potrebno da sam Zakon propisuje prava osoba s invaliditetom i obvezu prilagodbe svih pravnih propisa, mjera i aktivnosti u području zaštite i spašavanja, tako da zaštita i spašavanje tijekom rizičnih situacija budu jednako dostupni svakom čovjeku.

Pravilnici, kao podzakonski akti Zakona o sustavu civilne zaštite, do sada nisu uzimali u obzir potrebe osoba s invaliditetom i nužnost prilagodbe postupaka osobama s invaliditetom, te ih je potrebno izmijeniti i/ili dopuniti. Dok se navedeni pravilnici ne izmijene, potrebno ih je primjenjivati u skladu s odredbama Konvencije o pravima osoba s invaliditetom i Ustavom Republike Hrvatske – tako da se pruže osobama s invaliditetom jednake mogućnosti prilikom postupaka zaštite i spašavanja kao i osobama bez invaliditeta.

Pozitivna novost je **Pravilnik o nositeljima, sadržaju i postupcima izrade planskih dokumenata u civilnoj zaštiti te načinu informiranja javnosti u postupku njihovog donošenja (49/17)**. Pravilnik propisuje da se u **Državnom planu** utvrđuju „konkretne planske operativne mjere za nediskriminatorno postupanje sudionika i operativnih snaga sustava civilne zaštite prema osobama s invaliditetom s ciljem njihove zaštite i sigurnosti u slučaju katastrofe (prirodne ili tehničko-tehnološke) kao i u slučajevima oružanih sukoba i humanitarnih kriza“, te da se njime „razrađuje i način provođenja tih obveza te potrebne snage i mjere koje se detaljnije razrađuju u planovima djelovanja civilne zaštite JLP(R)S“. Kao mjeru i aktivnost sustava civilne zaštite u spašavanju od potresa, Državni plan mora sadržavati „organizaciju spašavanja i evakuacije ranjivih skupina stanovništva – djece, osoba s invaliditetom, bolesnih, starih i nemoćnih“. U odnosu na **Plan djelovanja civilne zaštite jedinica lokalne i područne (regionalne) samouprave**, propisana je obveza unošenja broja i kategorija osoba s invaliditetom te se potanko razrađuju obveze uključivanja osoba s invaliditetom u Plan jedinica područne, odnosno lokalne samouprave.

(1) **Planovi** djelovanja civilne zaštite **područnih (regionalnih) samouprava** obvezno sadrže razradu zadovoljavanja potreba skupina ili kategorija osoba s invaliditetom, dok planovi djelovanja civilne zaštite lokalnih samouprava moraju sadržavati osiguravanje specifičnih potreba svake osobe s invaliditetom, osobito gluhih, slijepih, gluhoslijepih, polupokretnih i nepokretnih osoba.

(2) Posebno je potrebno razraditi **način uzbunjivanja** na način da se, što je više moguće, obuhvate pojedinačne potrebe osoba s invaliditetom, kao i svih kapaciteta za smještaj osoba s invaliditetom, tako da se definiraju primjereni dopunski načini uzbunjivanja osoba s invaliditetom koji se razlikuju u odnosu na standardne, osobito po pitanju korištenja novih tehnologija i operativnih komunikacijskih postupaka, s naglaskom na prilagođavanje prijenosa informacija primjerenih kategorijama invalidnosti osoba s invaliditetom.

(3) Postupci iz planova djelovanja civilne zaštite lokalnih samouprava moraju se razraditi na način da se **izbjegne diskriminacija** osoba s invaliditetom u svim fazama djelovanja sustava civilne zaštite, dok slučajeve diskriminacije nadležna tijela trebaju rješavati brzo i pravedno.

(4) **Privremeni smještaj** za osobe s invaliditetom **nakon katastrofe** mora biti dostupan i dizajniran na način da zadovolji njihove osnovne potrebe do trenutka osiguravanja uvjeta za njihov povratak na mjesta iz kojih su evakuirani, odnosno, prije nastupanja stanja velike nesreće i katastrofe potrebno je utvrditi najprimjerenija mjesta i građevine za provođenje skrbi i osiguravanje hitnih potreba osoba s invaliditetom.

(5) U planove djelovanja civilne zaštite potrebno je ugraditi **konkretne zadaće/postupanje operativnih snaga** sustava civilne zaštite u provođenju mjera i aktivnosti spašavanja osoba s invaliditetom u velikoj nesreći i katastrofi, odnosno odlukama predstavničkih tijela JLP(R)S o određivanju pravnih osoba od interesa za sustav civilne zaštite, odrediti nositelje obveza i način uključivanja nadležnih javnih službi čija je to redovna djelatnost, kao i udruga građana i drugih namjenskih kapaciteta, koji za njihovo provođenje trebaju izraditi operativne planove civilne zaštite.

(6) **Evakuaciju, hitan prijevoz, utočište i rehabilitaciju** osoba s invaliditetom u velikoj nesreći treba provoditi korištenjem svih kapaciteta koji trebaju biti prilagođeni specifičnim potrebama osoba s invaliditetom, tako da se u planovima djelovanja civilne zaštite utvrde zadaće operativnim snagama sustava civilne zaštite, identificiraju materijalne potrebe i izvori iz kojih će se zadovoljavati.“

Na sustav zaštite i spašavanja primjenjuje se **Zakon o sustavu civilne zaštite ("NN"82/15) i Pravilnik o nositeljima, sadržaju i postupcima izrade planskih dokumenata u civilnoj zaštiti te načinu informiranja javnosti u postupku njihova donošenja („NN“ 49/17)** u kojima su osobe s invaliditetom prepoznate kao posebno ranjive skupine, međutim nisu razrađeni protokoli o postupanju s osobama s invaliditetom u slučajevima rizičnih situacija i humanitarnih kriznih stanja. S obzirom na to da pripadnici službe za zaštitu i spašavanje nisu educirani za postupanje s osobama s invaliditetom, ne posjeduju znanja o specifičnostima pojedinih vrsta invaliditeta, što dodatno ugrožava sigurnost osoba s invaliditetom u rizičnim situacijama i humanitarnim kriznim stanjima.

3.4. Nacionalni plan izjednačavanja mogućnosti za osobe s invaliditetom za razdoblje od 2021. do 2027. godine

Nacionalni plan izjednačavanja mogućnosti za osobe s invaliditetom za razdoblje od 2021. do 2027. godine dokument je strateškog planiranja putem kojeg Republika Hrvatska nastavlja oblikovati javne politike prema osobama s invaliditetom poštujući Konvenciju o pravima osoba s invaliditetom te ostale međunarodne standarde u području razvoja prava osoba s invaliditetom.

Povezanost Nacionalnog plana 2021. - 2027. s Nacionalnom razvojnom strategijom Republike Hrvatske do 2030. godine očituje se u nastojanju postizanja socijalne solidarnosti koja čini temelj hrvatskog sustava socijalne sigurnosti, pravednosti, jednakih mogućnosti za sve, osiguranju temeljnih prava i sloboda te borbu protiv svih oblika nasilja, diskriminacije i isključenosti, osnaživanju programa prevencije nasilja i osiguravanju kvalitetne međusektorske suradnje, te edukaciju svih relevantnih dionika. Ulaganjem u mjere socijalne politike, u poboljšanje pristupa i kvalitete temeljne društvene infrastrukture i usluge, uključujući obrazovnu, zdravstvenu, kulturnu i sportsku infrastrukturu i programe, pridonijet će se poboljšanju kvalitete života u svim krajevima Hrvatske, a u suradnji s organizacijama civilnog društva jačat će se društvena kohezija na temelju jednakih prilika i jednake brige za sve društvene skupine.

Nacionalni plan sastoji se od dva razvojna smjera - 1. Održivo gospodarstvo i društvo i 2. Jačanje otpornosti na krize te dva strateška cilja - „Obrazovani i zaposleni ljudi“ i „Zdrav, aktivan i kvalitetan život“. Razvojni smjer 2. nosi naziv „Jačanje otpornosti na krize“, a u sklopu istog nalazi se strateški cilj 5. „Zdrav, aktivan i kvalitetan život“. Prioritet 3. u tom je okviru „Osiguravanje pristupačnosti temeljne društvene infrastrukture

i sadržaja javnog života, te jačanje sigurnosti u kriznim situacijama“, dok je posebni cilj 6 „Poboljšanje pristupačnosti sadržaja javnog života i jačanje sigurnosti u kriznim situacijama“. Navodi se kako, imajući u vidu posljedice koje je pandemija, ali i stanje katastrofe uzrokovane potresima, prouzročila u svakodnevnom životu osoba s invaliditetom, provedba ovog posebnog cilja stavlja naglasak na jačanje sigurnosti osoba s invaliditetom u kriznim situacijama. Nadalje, provedbom ovog posebnog cilja usmjerenog na poboljšanje pristupačnosti sadržaja u svrhu uključivanja osoba s invaliditetom u sve aktivnosti svakodnevnog života te jačanja sigurnosti u kriznim situacijama umanjuje se rizik od socijalne isključenosti i siromaštva, što pridonosi postizanju učinka strateškog cilja 5. Nacionalne razvojne strategije „Zdrav, aktivan i kvalitetan život“ i smanjenju udjela osoba u riziku od siromaštva i socijalne isključenosti. Ujedno se provedbom ovog posebnog cilja implementira i Konvencija o pravima osoba s invaliditetom u pogledu općih načela, te u pogledu pristupačnosti informacijske i komunikacijske tehnologije i sustava, sudjelovanja u rekreaciji, razonodi, sportu i turizmu, kao i osiguranju zaštite i sigurnosti osoba s invaliditetom u situacijama koje su rizične. U mjerama za provedbu posebnog cilja isti će se mjera 7. „Povećati sposobnost reagiranja operativnih snaga prema osobama s invaliditetom u sigurnosnim prijetnjama“.

3.5. Akcijski plan izjednačavanja mogućnosti za osobe s invaliditetom za razdoblje od 2021. do 2024. godine

U Akcijskom planu izjednačavanja mogućnosti za osobe s invaliditetom za razdoblje od 2021. do 2024. godine tematika kriznih situacija spominje se u okviru posebnog cilja 6: Poboljšanje pristupačnosti sadržaja javnog života te jačanje sigurnosti u kriznim situacijama. Posljednja je mjera koja odgovara navedenom posebnom cilju mjera 7: Povećati sposobnost reagiranja operativnih snaga prema osobama s invaliditetom u sigurnosnim prijetnjama. Objašnjava se kako su osobe s invaliditetom ranjiva skupina društva koja zahtijeva posebnu brigu i pristup u rizičnim situacijama. Stoga će se u narednom razdoblju posebna pozornost usmjeriti na dopunu programa osposobljavanja operativnih snaga sustava civilne zaštite i njihovu edukaciju, s ciljem jačanja kompetencija operativnih snaga civilne zaštite i povećanja njihove sposobnost reagiranja i kvalitetnijeg pružanja pomoći osobama s invaliditetom u rizičnim situacijama. Isto tako, donošenjem Državnog plana djelovanja civilne zaštite utvrdit će se konkretne planske operativne mjere za nediskriminatorno postupanje sudionika i operativnih snaga sustava civilne zaštite prema osobama s invaliditetom. U dokumentu se dodaje kako će se sustav 112 nadograditi tehničkim rješenjima s ciljem

mogućnosti pristupa centrima 112 dodatnim komunikacijskim kanalima. Pokazatelji rezultata sadržani su u sljedećem:

- broj dopunjenih programa osposobljavanja operativnih snaga sustava civilne zaštite
- utvrđene planske operativne mjere za nediskriminatorno postupanje sudionika i operativnih snaga sustava civilne zaštite prema osobama s invaliditetom
- broj uvedenih funkcionalnosti u sustavu 112.

Za provedbu ove mjere nadležno je Ministarstvo unutarnjih poslova.

4. OKVIRNE SMJERNICE ZA PRUŽANJE PODRŠKE OSOBAMA S INVALIDITETOM U KRIZNIM SITUACIJAMA

4.1. Obostrana informiranost

Potrebno je da pripadnici službi koje se bave zaštitom i spašavanjem osvijeste prepreke koje imaju osobe s invaliditetom prilikom zaštite i spašavanja u rizičnim situacijama. Osobe s invaliditetom ne smiju biti isključene ili zanemarene, prije ili tijekom, postupaka zaštite i spašavanja. Različita oštećenja, koja mogu biti tjelesna, mentalna, intelektualna ili osjetilna, stvaraju različite barijere. Primjerice, prilikom požara, osoba s oštećenjem sluha ne može čuti požarni alarm, slijepa osoba ne može vidjeti vatru, osoba u invalidskim kolicima ne može se spustiti niz stubište zgrade, a osoba s intelektualnim oštećenjem može imati teškoće sa shvaćanjem ozbiljnosti situacije. Nužna je edukacija o posebnostima komunikacije s osobama s pojedinom vrstom invaliditeta, da bi informacije o opasnosti i postupcima tijekom opasnosti bile uspješno prenesene i shvaćene. Rječnik koji se koristi utječe na ponašanje. Inkluzivni jezik, koji poštuje drugačije pristupe i različitosti, ima snagu za ostvarivanje uspješnih ishoda koji su na dobrobit cijele zajednice.

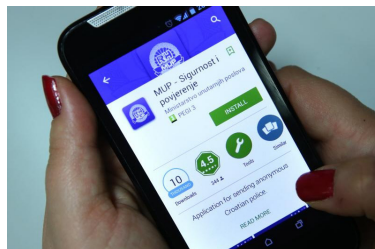

Od presudne važnosti za omogućavanje osobama s invaliditetom sudjelovanja na ravnopravnoj osnovi s drugima, je daljnje razvijanje načina na koje je moguće obavijestiti službe zaštite i spašavanja o rizičnoj situaciji. Za početak, nužno je redovito informirati osobe s invaliditetom o načinima

na koje je moguće kontaktirati hitne službe. Pored općih uputa o brojevima hitnih službi upućenih svim građanima, potrebno je informirati javnost i o mogućnosti slanja SMS poruka u rizičnoj situaciji na broj 112, koja je pružena osobama s oštećenjima sluha, o aplikaciji e-dojava Ministarstva unutarnjih poslova, te o svim drugim postojećim oblicima dojava. Značajan pomak na ovom području predstavlja mobilna aplikacija Ministarstva unutarnjih poslova „Policija – sigurnost i povjerenje“, za upućivanje dojava policiji. Osoba pametnim telefonom fotografira ili snimi događaj, pri čemu je poželjno imati uključene geografske koordinate, jer time policija može dobiti informaciju o lokaciji, pa se skraćuje vrijeme potrebno za intervenciju.

Aplikacija služi i „kao poziv u pomoć ukoliko ste se izgubili i potrebno je organizirati traganje i spašavanje“. Iako primarni cilj aplikacije nije pristupačnost policijskih usluga osobama s invaliditetom, uvelike pomaže jer omogućuje jednostavniju i bržu komunikaciju s policijom gluhim i naglušnim osobama te osobama s teškoćama u govoru. Aplikacija je mnogo učinkovitija od slanja SMS poruke na broj 112 jer fotografija u pravilu daje više informacija u kraćem vremenu od SMS poruke. Osim toga, aplikacija može točno pokazati geografske koordinate. Pomoć aplikacije može biti presudna i u situacijama u kojima se nađu slijepe i slabovidne osobe. Naime, ako osoba s oštećenjem vida, bez pratnje, sumnja da predstoji opasnost ili da je nastupio ugrožavajući događaj, može fotografirati svoju okolinu, te će policijski službenici moći brže procijeniti radi li se o opasnosti i je li potrebno žurno postupanje. U smjeru navedene aplikacije trebale bi se razvijati mogućnosti dojava i ostalim službama koje postupaju u slučaju hitnosti.

Prilikom informiranja javnosti o mogućim opasnostima te postupanjima u slučaju opasnosti, potrebno je voditi računa o pristupačnosti informacija svim vrstama invaliditeta. Televizijski prilozi/video-spotovi moraju biti, detaljni, jasni, titlovani i prevedeni na znakovni jezik, informacije u tekstualnom obliku moraju biti dostupne na Brailleovom pismu, upute moraju biti vizualno uočljive i jednostavno razumljive.

4.2. Stanje pripravnosti

Hitne evakuacije moraju se planirati u predviđenim i nepredviđenim kriznim situacijama, uključujući požar, poplavu, potres te kemijske, biološke, radiološke ili nuklearne katastrofe. Radi učinkovitijih postupaka zaštite i spašavanja u slučaju potrebe, nužno je izraditi evakuacijski plan za svaku osobu s invaliditetom, posebno za svaku građevinu u kojoj provodi vrijeme (dom, škola, posao, itd.), prilagođen vrsti invaliditeta te osobe. Razrada procesa evakuacije mora uključivati suradnju s osobom s invaliditetom na koju se odnosi, te njezine potrebe i mišljenje. Potrebe pojedine osobe s invaliditetom najčešće najbolje zna ona sama, te mora biti uključena u planiranje mjera zaštite i spašavanja koje joj je potrebno prilagoditi. Potrebno je pitati osobu s invaliditetom na koji način želi da se postupi u slučaju opasnosti glede davanja upozorenja, postupka izlaska iz građevine, sigurnog mjesta, eventualno potrebne pomoći pomagača u evakuaciji i svakog drugog pitanja vezanog uz postupak evakuacije, te navedeno uključiti u evakuacijski plan.

Poželjno je uključiti druge ljude u izradu evakuacijskog plana (obitelji, kolege, susjedi). Potrebno je upoznati ostale zaposlenike/učenike/susjede s posebnostima evakuacije osobe s invaliditetom, da bi bili svjesni prepreka s kojima bi se osoba s invaliditetom mogla susresti, te da bi mogli pravovremeno i ispravno reagirati u slučaju potrebe. Odgovorne osobe (predstavnik stanara, službenik zaštite na radu kod poslodavca, itd.) vode računa o tome da postoji popis osoba s invaliditetom i da su uključene u plan evakuacije. Osim izrade evakuacijskog plana, nužno je i periodično vježbanje evakuacije koje mora uključivati posebnosti evakuacije osobe s invaliditetom, edukaciju osoba koje provode evakuaciju te stalno unaprijeđenje evakuacijskog plana. Potrebno je upoznati osobu s invaliditetom s mogućim skloništem u kriznim situacijama, te putem do njega.

Planovi evakuacije trebali bi se gledati kao živi dokument. Svi bi trebali redovito vježbati, revidirati i nadograđivati svoj plan evakuacije reflektirajući promjene u tehnologiji, osoblju i procedurama. Većina ljudi će tijekom života imati neku teškoću, privremenu ili trajnu, koja će ograničiti njegovu sposobnost kretanja unutar i izvan objekta i u izgrađenom prostoru. Takva privremena stanja su prijelomi kostiju, bolesti, traume ili posljedice operacije. Bolesti srca i disanja, neurološki poremećaji koji utječu na koordinaciju, artritis i reumatizam mogu umanjiti fizičku spremnost. U skupinu ograničavajućih stanja spadaju i epileptični napadaji. Redukcija opće sposobnosti pojavljuje se kod mnogih osoba prilikom starenja, te se smanjena sposobnost kretanja može pojaviti kod osoba prekomjerne težine.

Nije rijetkost da osobe imaju višestruke teškoće. Tako osoba može istovremeno imati oštećenje vida i sluha te prijelom kostiju. Kod osoba s višestrukim teškoćama stvaranje evakuacijskog plana je jednako kao i za osobu s jednom vrstom invaliditeta, razlika je jedino što kod višestrukih teškoća treba razvijati više koraka, opcija i alternativa. Evakuacija je težak i stresan proces za sve uključene. Nemoguće je planirati svaku situaciju koja se može dogoditi u hitnim i kriznim situacijama, ali je jako važno biti pripremljen za njih. To se može ostvariti uključivanjem različitih ljudi u stvaranje pojedinačnih planova.

Put kretanja se smatra pristupačnim ako ispunjava neke od navedenih kriterija:

- Osoba s invaliditetom se može kretati kroz njega bez pomoći do javne površine.
- Osoba s invaliditetom se može kretati kroz njega bez pomoći do skloništa/sigurne zone. Zona sigurnosti služi kao privremena zaštita od utjecaja požara ili drugih opasnosti.

EVAKUACIJSKI I PUT

Glavni izlaz se može najjasnije identificirati kao „izlaz“. Druge izlaze u građevini potrebno je označiti odobrenim znakovima koji su čitljivi i vidljivi iz bilo kojeg smjera pristupanja. Putove kretanja prilagođene osobama s invaliditetom potrebno je jasno naznačiti međunarodnim simbolom pristupačnosti. Oznake za

izlaz najčešće su smještene u prostoru između vrata i stropa prostorije. Potrebno je da oznake za smjer prema izlazu budu vidljive i čitljive te u kontrastu s okolinom. Osobama s invaliditetom trebalo bi pripremiti pisanu uputu, brošuru ili mapu koja pokazuje pristupačan put kretanja. Za nove zaposlenike i druge korisnike u objektu potrebno je vježbati korištenje primjenjivog puta kretanja. Mapa s rutama pristupačnog puta kretanja kroz objekt ili pisana informacija trebala bi biti dostupna svim korisnicima građevinskog objekta.

Pripravnost za krizne situacije uključuje pripremljenu zalihi za slučaj nesreće poput vode, neophodnih lijekova i uređaja, nekvarljive hrane i uputa za korištenje pomagala za osobe s invaliditetom. Zalihe i upute variraju ovisno o vrsti invaliditeta pa tako za osobe koje koriste invalidska kolica bi u zalihi trebalo držati zaštitne rukavice za kretanje po slomljenom staklu, dodatne baterije za kolica, te alat za popravak kolica. Gluhe i nagluhe osobe trebale bi držati u

pripravnosti papir i pribor za pisanje, svjetiljku i dodatnu bateriju za slušni aparat. Slijepi i slabovidne osobe trebale bi imati u zalihi dodatni sklopivi bijeli štap, te zaštitne rukavice za ruke. Za osobe sa psom vodičem potrebno je priložiti upute kako pristupiti psu, te hranu za psa. Za osobe

s teškoćama u govoru preporučuje se da u zalihi uz ostalo imaju papir i pribor za pisanje, kao oblik komunikacije ili pripremljene napisane instrukcije. Kod osoba sa psihičkim teškoćama važno je među ostalim neophodnim stvarima pripremiti lijekove.

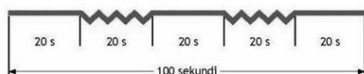
4.3. Sustav uzbunjivanja

U slučaju nastanka rizične situacije, osobe s invaliditetom trebaju sljedeće informacije o evakuaciji: **obavješćavanje** (koja je hitna situacija?), **traženje evakuacijskog puta** (gdje je izlaz?), **način kretanja evakuacijskim putem** (sam, sam s pomagalom, sam s pomagačem?) i **pomoć druge osobe** (tko? što? gdje? kada? kako?).

U slučaju predstojeće opasnosti upozorenja treba prilagoditi svim vrstama invaliditeta, da bi svaka osoba mogla jednako ostvariti pravo da bude zaštićena i spašena. Metode uzbunjivanja trebaju se razvijati tako da svi građani mogu imati informaciju bitnu za donošenje prikladnih i odgovornih odluka i akcija. U tu svrhu upozorenja moraju biti upućena u

ZNAKOVI ZA UZBUNJIVANJE STANOVNIŠTVA

Upozorenje na nadolazeću opasnost

Neposredna opasnost

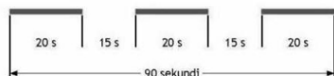

Prestanak opasnosti

ZNAK ZA UZBUNJIVANJE VATROGASNIH I DRUGIH POSTROJBI CIVILNE ZAŠTITE

Vatrogasna uzbuna

svim mogućim oblicima - zvučni signali, vizualni signali, tekstualne obavijesti, itd. Često je korištenje kombinacije metoda uzbunjivanja i informiranja učinkovitije nego oslanjanje samo na jednu metodu. Korištenje vizualnih i auditivnih upozorenja će doprijeti do više ljudi. Također, sredstva javnog informiranja moraju obavijesti koje prenose prilagoditi svim vrstama invaliditeta. Preporučuje se da osobe s invaliditetom posjeduju dodatne uređaje upozorenja kako bi skrenuti pozornost na sebe u hitnim slučajevima. Mobiliteli, vibracijske naprave i glasne zviždaljke su učinkoviti alati za skretanje pozornosti ili za kontaktiranje hitnog osoblja.

4.4. Pružanje pomoći i evakuacija

Potrebno je predstaviti se osobi kojoj se pruža pomoć (npr. slijepoj osobi reći da se radi o zaposleniku hitne službe, osobi s intelektualnim teškoćama objasniti zašto je došao policijski službenik i što će se dalje događati itd.). Tijekom pružanja pomoći treba voditi računa o različitim vrstama invaliditeta (o načinu nošenja, uspostavljanju komunikacije, itd.). Kod pružanja pomoći treba biti svjestan svojih sposobnosti i mogućnosti za pružanje pomoći, kako se osobu s invaliditetom ne bi stavilo u veći rizik. Uvijek pitati treba li osoba pomoć ili ne, a ako nismo upućeni u načine komunikacije i pružanje podrške osobi s invaliditetom, tražiti upute od same osobe kako joj pružiti pomoć.

Prilikom objašnjavanja situacije te davanja upozorenja i uputa osobama svih vrsta invaliditeta potrebno je biti strpljiv i ne dopustiti ometanja prilikom prenošenja informacija. Iako je prilikom opasnih situacija nužno brzo reagiranje, nedovoljno razjašnjena situacija ili nepravilno pružene ili shvaćene upute će otežati i produžiti postupak spašavanja. Uvijek je potrebno utvrditi da je osoba s invaliditetom razumjela upute - nedostatne ili pogrešno prenesene ili shvaćene informacije mogu biti pogubne.

Potrebno je pružiti pomoć psima vodičima, terapijskim te rehabilitacijskim psima u suradnji s korisnikom psa. Iako su prošli postupak obuke, psi mogu biti dezorijentirani prilikom opasnosti. Dok je opasnost pod kontrolom psa ne smije ga se maziti, hraniti, niti mu davati upute bez dopuštenja korisnika. Ako se radi o psu vodiču, a situacija nalaže da pas ne bi trebao voditi vlasnika, psu je potrebno ukloniti pojas, i to bi trebao učiniti vlasnik psa, ako je moguće s obzirom na opasnost. U slučaju da je potrebno evakuirati psa, a istodobno se pomaže pojedincu, držati psa za povodac, a ne za pojas.

S obzirom na barijere koje osobe s invaliditetom imaju prilikom postupaka zaštite i spašavanja, nužno je provjeriti jesu li spašene sve osobe, uzimajući u obzir osobe za koje je moguće da nisu čule znakove upozorenja i osobe ograničene pokretljivosti.

5. SMJERNICE ZA PISANJE EVAKUACIJSKOG PLANA S OBZIROM NA VRSTU INVALIDITETA

Cilj osobnog plana za evakuaciju je pružiti pogodnim osobama sve potrebne informacije da mogu upravljati svojim spašavanjem. Ako je osobi s invaliditetom potrebna pomoć prilikom spašavanja, opseg takve pomoći treba biti naveden u osobnom planu za evakuaciju u hitnim slučajevima, odnosno broj pomagača i metode koje se koriste. S obzirom na jedinstvene karakteristike građevina i potrebu za osobnim planom u hitnom slučaju, treba uzeti u obzir mogućnosti osoba s invaliditetom koje redovito koriste različite zgrade i mogle bi imati zaseban osobni plan evakuacije za svaku zgradu. Mogu se razviti privremene poteškoće vezano uz mobilnost uslijed nezgode, što može utjecati na njihovu mogućnost da budu evakuirani iz svog uobičajenog mjesta rada. Bitno je da osoba koja može zahtijevati pomoć bude u potpunosti uključena u izradu osobnog plana evakuacije. Postupak se može temeljiti na popisu kako bi se pomoglo njegovom razvoju. To uključuje stavke koje se odnose na sposobnosti pojedinca, položaj i aktivnosti. Sljedeće stavke bi trebale uvijek biti uključene u plan:

- utvrđivanje i informacije o najboljem načinu evakuacije uključujući dostupnost svih horizontalnih evakuacijskih ruta,
- zahtjevi za specijalističku opremu (poput evakuacijskog stolca) i bilo koji uvjet vezan za obuku u svrhu korištenja te opreme,
- utvrđivanje protupožarnog izlaza dostupnog osobama u invalidskim kolicima,
- mjesta skloništa invalidskih kolica i sredstva komunikacije (ako nije moguće odmah evakuirati pojedinca),
- podatke o tome da li korisnik invalidskih kolica može doći do sigurne zone bez pomoći,
- karakteristike zgrade koje bi mogle utjecati na evakuaciju,
- podatke o pomagačima,
- podatke o održavanju i pregledu opreme,
- kada osobni plan za evakuaciju treba revidirati.

Da bi bio djelotvoran, osobni plan za evakuaciju ovisi o mogućnostima pomagača za spašavanje da odgovore brzo i učinkovito. Pomagačima za

spašavanje treba omogućiti odgovarajuće upute, praktične demonstracije i osposobljavanje prema potrebi. Plan bi trebao biti ispitan, kada je završen i koristiti ga tijekom redovnih vatrogasnih vježbi kako bi se osiguralo da su osobe s invaliditetom i njihovi pomagači potpuno svjesni postupaka koje trebaju poduzeti i imaju povjerenje u te postupke. Planiranje u izvanrednim stanjima ili katastrofama, obuhvaća pripremu organizacija i osoba za rad s prirodnim katastrofama i onima uzrokovanim ljudskim djelovanjem; potporu osobama s invaliditetom u pripremi za katastrofu; edukaciju i informacije kako bi se osiguralo da su službenici hitnih službi u potpunosti spremni za rješavanje potreba osoba s invaliditetom u slučaju izvanrednog stanja. Često su potrebe osoba s invaliditetom u stanju hitne pripravnosti nezamijećene ili planovi nisu dobro koordinirani, te pritom ostavljaju osobe s invaliditetom nepotrebno ranjivima u slučaju izvanredne situacije.

5.1. Izrada evakuacijskog plana za osobu ograničene pokretljivosti

Aktivnosti koje su zahtjevne osobama ograničene pokretljivosti uključuju hodanje, kretanje po stepenicama, dugotrajno stajanje, plivanje, dohvaćanje stvari koje su na standardnim visinama, fina motorika ruku, kretanje uskim prostorima te kretanje kroz neravne prostore.

Sustav uzbunjivanja

Osobe ograničene pokretljivosti mogu čuti standardni alarm i glasovne objave putem javnih sustava informiranja, te mogu vidjeti aktivirane vizualne uređaje uzbunjivanja koji upozoravaju na opasnost i potrebu za evakuacijom. Nije potrebno dodatno planiranje i posebna prilagodba za tu funkciju.

Kretanje prema sigurnoj zoni

Najčešće osobe ograničene mobilnosti ovise o pomoći drugih u kretanju prema sigurnoj zoni ili izlazu. Potrebno je upoznati osobu o postojanju pristupačnog puta kretanja iz građevine u kojoj se nalazi. U slučaju da ne postoji pristupačan put kretanja, tada je potrebno isplanirati

alternativne rute i metode evakuacije. Osobama ograničene pokretljivosti treba osigurati pisane upute, brošure ili karte koje prikazuju putokaze prema sigurnoj zoni. U slučaju novih zaposlenika i drugih redovitih korisnika objekta, može biti praktično fizički im pokazati putove prema sigurnoj zoni te im pružiti pismene informacije. Osim toga, jednostavni tlocrti zgrade koji pokazuju položaje i rute do korisne sigurne zone trebaju biti dostupni i dani posjetiteljima osobama ograničene mobilnosti kada uđu u zgradu. Na svakom bi se ulazu u zgradu mogao postaviti veliki znak koji navodi gdje je moguć pribaviti pisane upute ili druge materijale. Osoblje zaduženo za sigurnost zgrada, uključujući osoblje na ulaznim lokacijama, treba biti obučeno u pogledu sustava evakuacije za osobe s invaliditetom te moći uputiti bilo koga na najbliži upotrebljiv put prema sigurnoj zoni.

Prilikom kretanja evakuacijskim putem osoba ograničene pokretljivosti može se koristiti rampom ili stepenicama, a može se koristiti dizalo ako njegova uporaba nije zabranjena zbog određene opasnosti (požar, poplava) ili neki drugi uređaj za evakuaciju poput evakuacijske stolice. Ako navedeno nije dostupno, osobu se može pokrenuti uz pomoć pomagača tehnikama nošenja koju treba prilagoditi svakoj osobi. Pravilne tehnike podizanja (npr. savijanje koljena, održavanje ravnih leđa, držanje osobe blisko prije podizanja i korištenje mišića nogu za dizanje) trebaju se koristiti kako bi se izbjegle ozljede pomagača. Postoji nekoliko metoda koje mogu biti prikladne za nošenje osoba s poteškoćama u kretanju. Sve tehnike nošenja zahtijevaju procjenu rizika. Pitanja koja treba uzeti u obzir su dostupnost, fizička sposobnost spasioca i širina stepenica za spasilački tim. Moguće je prenijeti osobu niz stubište na nekoliko načina, dok ona ostaje u svojim kolicima.

Prenošenje uz pomoć dvije, tri ili četiri osobe ostvaruje se držanjem kolica na jednoj od krutih točaka u svakom uglu. Pojedine vrste invalidskih kolica nisu pogodne za prenošenje, na primjer velika motorizirana kolica. Invalidska kolica imaju mnogo pokretnih slabih dijelova koji ne mogu izdržati podizanje (npr. držači za noge, kotači, pokretni nasloni za ruke) i ne smiju se koristiti za podizanje kolica. Na sličan način moguće je prenijeti osobu i pomoću uredskog stolca. Svaka stabilna uredska stolica može se koristiti, iako ponajprije ona koja ima rukohvate. Treniranje i praksa, uz razumijevanje prednosti i rizika svake tehnike za svaku osobu, su važni aspekti procesa planiranja. Način nošenja varira ovisno o broju i snazi dostupnih pomagača.

Osobe se razlikuju u mogućnosti samostalnog orijentiranja prema mapi pristupačnog puta kretanja. Prema potrebi treba dodijeliti prikladnu

pomoć opisanu u njihovim planovima evakuacije. Plan evakuacije bi trebao uključivati i evakuaciju pomagala ili osigurati alternativu prilikom izlaska iz građevinskog objekta, kako bi se osigurao nastavak neovisnog kretanja izvan objekta.

Korištenje stepenica za osobe ograničene pokretljivosti ovisi o vrsti i razini oštećenja koje posjeduju. Neke osobe se mogu kretati stepenicama, ali imaju poteškoće u korištenjima npr. brave i kvake zbog oštećenja ruke ili šake. Dizala su propisima ograničena za korištenje tijekom nekih vrsta kriznih situacija u objektu jer osoba može ostati zarobljena u njima. Dizala se mogu vratiti u prizemlje kada se aktivira protupožarni alarm, te ga tada

mogu koristiti samo vatrogasci. U drugim oblicima kriznih situacija ne mora biti tako. U nekim slučajevima može se koristiti dizalica kao pomagalo u vertikalnoj evakuaciji. Dizalice treba rutinski provjeravati, te način napajanja, ako prestane raditi električno napajanje. Neka pomagala, poput uređaja za spuštanje po stepenicama, zahtijevaju pomoć drugih. Evakuacijska stolica je univerzalno evakuacijsko rješenje za siguran silazak stubište u hitnim slučajevima.

Pomoć je potrebno organizirati tako da je provodi dostupna osoba u prostoriji ili objektu. Osobama ograničene pokretljivosti koje se mogu kretati stepenicama, ali imaju poteškoće u korištenju kvaka i brava zbog oštećenja ruke ili šake može pomoći bilo koja osoba. U planu evakuacije potrebno je predvidjeti tu situaciju, te osvijestiti ulogu osobe ograničene pokretljivosti da će ona trebati zatražiti pomoć oko određenih vrata ili uređaja. Važno je zapamtiti da nije svatko u objektu upoznat s putovima evakuacije. Osobe u objektu koje mogu pružiti pomoć su prijatelj, kolega, obitelj, nadređeni, stručna služba ili čuvar u objektu sve dok ne dođu pripadnici hitnih intervencijskih postrojbi poput vatrogasnih i policijskih službenika te službenika hitne pomoći.

U slučaju da je za pomoć prilikom evakuacije potrebna samo jedna osoba, u evakuacijskom planu potrebno je uključiti minimalno dvoje ljudi koji su voljni pružiti pomoć osobi ograničene pokretljivosti. Moguće je da osoba koja je zadužena za pomoć nije prisutna zbog bolesti, godišnjeg odmora ili terenskog rada te je stoga potrebno uključiti više osoba. U slučaju kada je potrebno više pomagača za evakuaciju, potrebno je zadužiti dvostruko više ljudi od potrebnog zbog mogućeg izostanka ljudi.

Pomoć koju osobe mogu pružiti odnose se na:

- vođenje - usmjeravanje kamo osoba mora ići da bi došla do

pristupačnog puta kretanja, ili pratnja osobi prema ili kroz pristupačan put kretanja.

- manji fizički napor - pružanje osobi ruke da bi se olakšalo osobi kretanje kroz pristupačan put kretanja ili otvaranje vrata.
- veći fizički napor - upravljanje uređajem za spuštanje stepenicama, nošenje invalidskih kolica niz stepenice, nošenje osobe niz stepenice.

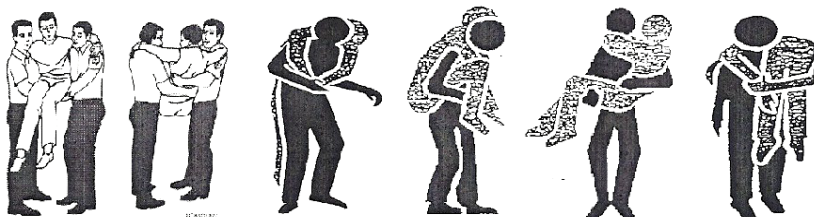
Potrebno je prilikom planiranja evakuacije raspraviti i dogovoriti koliko dugo će se čekati pomoć hitnih intervencijskih postrojbi ako se ne radi o neposrednoj opasnosti za ljude u objektu.

Nošenje osobe ograničene pokretljivosti u kolicima od strane netreniranih ljudi preporučuje se samo u situacijama neizvjesne opasnosti. Kada se pomaže korisniku invalidskih kolica treba izbjegavati vršenje pritiska na ekstremitete i grudni koš. Takav pritisak moglo bi dovesti do grčeva, boli, pa čak i do poteškoća u disanju. U tom slučaju potrebno je potražiti instrukcije osobe kojoj se pomaže kako izvršiti transfer. Ne preporučuje se nositi osobu u kolicima po stepenicama ako pomagači ne mogu osigurati sigurnost. Tada se preporučuje da se osobu postavi u što sigurniji položaj dok čeka adekvatnu pomoć i obavezno zakočiti kolica. Kontaktirati hitne postrojbe o lokaciji osobe s invaliditetom. Pomaknuti prepreke za osobe s ograničenom pokretljivošću, a kod kretanja stepenicama pomagač može biti zaštita od padanja ili sudaranja s drugim osobama.

Korištenje tehnike prenošenja – prenošenje pomoću tri osobe

- jedna osoba će poduprijeti glavu i gornji dio tijela
- jedna osoba će poduprijeti područje kuka
- jedna osoba će poduprijeti noge.

Prilikom prenošenja uz pomoć dvije osobe, jedna osoba će podržati trup, a druga će podržati donji ud. Osoba koja se nalazi odostraga doprijet će ispod ruku osobe koja se prenosi i držati suprotan zglob. Osoba koja drži noge držat će osobu koja se premješta ispod koljena i gležnjeva.

Prenošenje uz pomoć jedne osobe – ovaj prijenos je za osobu koja se može cijelom težinom osloniti na noge, ali se ne može premjestiti bez nečije pomoći.

Gdje će osoba ili osobe početi pružati pomoć?

S lokacije osobe kojoj je potrebna pomoć

Treba li osoba koja pruža pomoć ići tamo gdje se nalazi osoba ograničene mobilnosti u trenutku kada se oglasi alarm? Ako da, kako će on ili ona znati gdje je osoba kojoj je potrebna pomoć?

- Licem u lice
- Telefon
- Osobni digitalnog asistent
- E-mail
- Vizualno
- Na ostale načine

Sa specifične, unaprijed određene lokacije

- Ulazom na stepenice
- Na ostale načine

Kada će osoba ili osobe pružiti pomoć?

- Uvijek
- Samo kada ih se to traži
- U drugim situacijama

Kako će osoba ili osobe koje pružaju pomoć biti kontaktirani?

- Licem u lice
- Telefon
- Osobni digitalni asistent
- E-mail
- Vizualno
- Na ostale načine

5.2. Izrada evakuacijskog plana za slijepu i slabovidnu osobu

Mnoge slijepu osobe se oslanjaju na njihov osjet dodira i sluha da bi percipirali svoju okolinu. Prilikom kretanja često se osobe s vidnim oštećenjima koriste štapom ili imaju psa vodiča koji može doživljavati stres u kriznim situacijama i nepredvidivo reagirati.

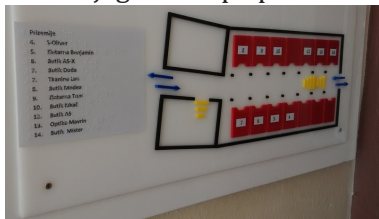
Sustav uzbunjivanja

Slijepi i slabovidne osobe mogu čuti standardni protupožarni alarm u objektu i glasovne objave putem javnih sustava informiranja koji upozoravaju na opasnost i potrebu za evakuacijom. U tom području nije potrebna posebna prilagodba.

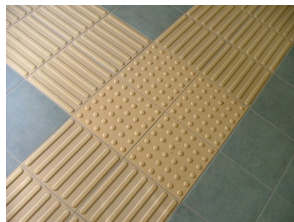
Kretanje prema sigurnoj zoni

Evakuacijski put da bi bio pristupačan slijepim i slabovidnim osobama mora omogućiti nesmetano kretanje bez pomoći drugih prema izlazu ili sigurnoj zoni (skloništu). Osoba mora biti upoznata s pristupačnim putem kretanja ili nekom alternativnom rutom određenom evakuacijskim planom. Osoba s oštećenjem vida ne može pročitati standardne upute o evakuaciji. Oznake za izlaz moraju sadržavati taktilne oznake i biti prikladno postavljene kako bi slijepoj i slabovidnoj osobi bile dostupne iz svih smjerova. Također je potrebno označiti pristupačan put kretanja taktilnom međunarodnom oznakom za pristupačnost.

Preporučuje se da se slijepu i slabovidnu osobu provede kroz pristupačan put kretanja ili putovima koji vode do njega u fazi pripravnosti. Planovi objekta moraju biti izvedeni u različitim formatima poput visokog kontrasta, te moraju biti dostupni svim osobama s invaliditetom koje ulaze u objekt (npr. označiti Brailleovim pismom ili taktilnim znakovima na ulazu u objekt). Osoblje zaduženo za sigurnost objekta treba biti educirano i u mogućnosti usmjeravati osobe prema pristupačnom evakuacijskom putu.

Evakuacijski plan za slijepu i slabovidnu osobu mora biti u obliku prikladnom njezinom oštećenju poput Brailleovog pisama, taktilnih znakova ili uvećanim fontom za slabovidne osobe. Ako ne postoje taktilni znakovi usmjeravanja bilo bi korisno pokazati sve pristupačne puteve kretanja, te ugraditi prikladne vizualne, taktilne ili Brailleove oznake. Ugradnja znakova općenito nije previše skupa, a omogućava sigurniju evakuaciju slijepih i slabovidnih osoba.

Postoji nova tehnologija u osiguravanju od požara koja se zove „zvukovi usmjeravanja“ koja je dizajnirana da navodi ljude. Usmjeravajući zvuk je zvučni signal koji vodi ljude prema sigurnosti i lokaciji izlaza koristeći širokopojasni zvuk. Postojeći elementi unutar zgrada mogu

pomoći slabovidnoj osobi da olakša vlastitu evakuaciju, poput obilježja dobre gradnje s razumnom prilagodbom, odnosno dobrog kontrasta, rukohvata na požarnim stepenicama, oznaka na stepenicama, boja u kontrastu ili različitih tekstura podnih obloga.

Potrebno je provjeriti može li se određena slijepa ili slabovidna osoba sama kretati pristupačnim evakuacijskim putem. Ako ne može potrebno je u evakuacijskom planu uključiti prikladnu pomoć. U pravilu je samo jedna osoba potrebna da pomaže slijepoj i slabovidnoj osobi pri kretanju. U plan evakuacije potrebno je uključiti minimalno dvije osobe za slučaj da je jedna spriječena za pružanje pomoći. Ako slijepa i slabovidna osoba može

hodati stepenicama, ali teže koristi kvake i brave potrebno je da osoba zatraži pomoć od drugih prisutnih u zgradi dok ne dođu pripadnici hitnih intervencijskih službi. Kada se pristupa slijepoj ili slabovidnoj osobi potrebno se najaviti i predstaviti kako bi osoba znala tko joj pristupa, te pitati kako možete pomoći.

Način pružanja podrške od strane pomagača u evakuaciji može biti u obliku usmjeravanja ili pratnje kroz pristupačan put kretanja. Drugi načini podrške zahtijevaju manji fizički napor, poput otvaranja vrata ili vođenja uz držanje za lakat ili stavljanjem ruke slijepice i slabovidne osobe na rame pomagača prilikom kretanja kroz pristupačan put kretanja. Prilikom opasnosti najaviti svoju prisutnost, te tijekom evakuacije komunicirati tako da se opisuju fizičke barijere u prostoru i daju smjernice za kretanje. U načelu nije potrebno čekati pripadnike hitnih intervencijskih službi za pružanje pomoći slijepim i slabovidnim osobama.

U slučaju kada slijepa i slabovidna osoba ima psa vodiča važno je da ne ometamo psa u radu, te da ga ne hranimo sve dok to vlasnik od nas ne zatraži.

Gdje će osoba ili osobe početi pružati pomoć?

S lokacije osobe kojoj je potrebna pomoć

Treba li osoba koja pruža pomoć ići tamo gdje se nalazi slijepa ili slabovidna osoba u trenutku kada se oglasi alarm? Ako da, kako će on ili ona znati gdje je osoba kojoj je potrebna pomoć?

- Telefon
- Osobni digitalnog asistent
- E-mail
- Vizualno
- Na ostale načine

Sa specifične, unaprijed određene lokacije

- Ulazom na stepenice
- Na ostale načine

Kada će osoba ili osobe pružiti pomoć?

- Uvijek
- Samo kada ih se to traži
- U drugim situacijama

Kako će osoba ili osobe koje pružaju pomoć biti kontaktirani?

- Licem u lice
- Telefon
- Osobni digitalni asistent
- E-mail
- Vizualno
- Na ostale načine

5.3. Izrada evakuacijskog plana za osobe s teškoćama govora

Sustav uzbunjivanja

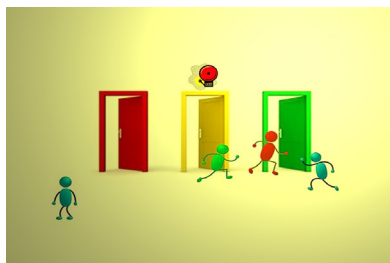
Osobe s teškoćama u govoru mogu čuti standardni protupožarni alarm u objektu i glasovne objave putem javnih sustava informiranja koji upozoravaju na opasnost i potrebu za evakuacijom. U tom području nije potrebna posebna prilagodba.

Kretanje prema sigurnoj zoni

Osoba s teškoćama u govoru može koristiti bilo koja standardna sredstva izlaska iz objekta. Potrebno je da planovi s lokacijama i rutom evakuacijskog puta budu jednostavni za primjenu i dostupni svim korisnicima objekta. Jednostavni tlocrti zgrade s naznačenim položajem i rutama do upotrebljivih putova prema sigurnoj zoni trebaju biti dostupni u alternativnim formatima kao što su jednolinijski te planovi visokog kontrasta. Ove planove treba dati posjetiteljima kada uđu u zgradu kako bi mogli pronaći izlaze u slučaju nužde.

Nakon što su osobe s govornim teškoćama obaviještene o kriznoj situaciji, mogu čitati i slijediti standardne oznake za smjer i izlaz. Pomoć prilikom evakuacije u pravilu nije potrebna, jer jednom kad je osoba s govornim teškoćama obaviještena, može pratiti znakove za izlaz. Kod pružanja pomoći potrebno je održavati kontakt očima da bi se dobila povratna informacija o razumijevanju uputa ili koristiti papir i olovku za jasniju komunikaciju.

5.4. Izrada evakuacijskog plana za gluhe i nagluhe osobe

Sustav uzbunjivanja

Gluhe i nagluhe osobe ne mogu čuti alarme i zvučne upute o opasnosti i potrebi evakuacije. Vizualna upozorenja koja prate zvučna su rijetka, ali ni ona ne mogu gluhoj i/ili nagluhoj osobi dati informacije o kojoj se vrsti opasnosti radi ili na koji način je potrebno napustiti zgradu. Svaki dodatan način obavještanja osoba s oštećenjem sluha je poželjan (npr. e-mail obavijest na radnom mjestu, vibracijski dojavljivač, tekst na ekranu na kojem se emitiraju oglasne ili propagandne poruke, paljenje i gašenje svijetla, itd.). Potrebno je razvijati bazu podataka gluhih i nagluhih osoba kako bi se upozorenje o opasnosti moglo slati na mobitel putem poruke. Ako osobe ne reaguju na logičan način i nisu svjesne alarma - objasnite im što se događa znakovima ili pisanom bilješkom. Gluhe osobe mogu obavijestiti službe za spašavanje putem slanja SMS poruke o rizičnoj situaciji na broj 112. Za gluhe i nagluhe osobe iznimno je važno znati postoje li sustavi vizualnih obavijesti i što sadržavaju. Također moraju biti svjesni koji će hitni slučajevi aktivirati sustav vizualnog obavještanja, a koji neće. Alternativne metode obavještanja potrebno je uvrstiti u evakuacijske planove za hitne slučajeve za gluhe i nagluhe osobe, kako bi mogli dobiti sve informacije koje im trebaju za pravovremenu evakuaciju.

Kretanje prema sigurnoj zoni

Osobe s oštećenjem sluha mogu čitati i pratiti znakove za izlaz, stoga je potrebno da tekstovi i oznake budu vidljive, jasne i jednostavne, da bi se njima osobe s oštećenjima sluha tijekom opasnosti mogle služiti bez poteškoća.

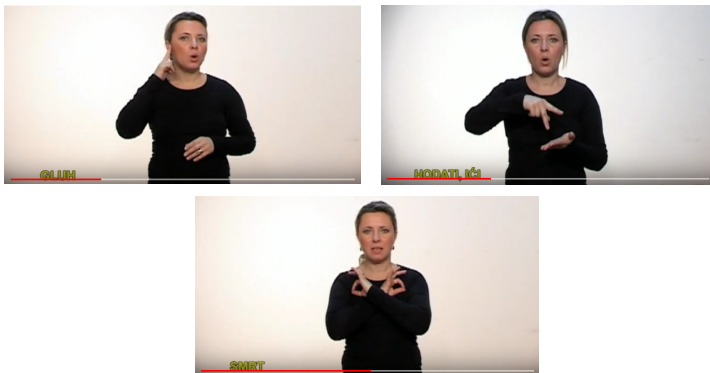
U evakuacijski plan moraju biti uključena vizualna upozorenja, te gluhe i nagluhe osobe moraju biti informirane o pozicijama vizualnih upozorenja na svim mjestima pravovremeno, prije nastanka opasnosti. Primjerice, poslodavac mora radnika s oštećenjem sluha unaprijed upoznati

s vizualnim upozorenjima o opasnosti u slučaju potrebe, a javne ustanove moraju takve informacije učiniti dostupnima s ostalim informacijama koje su obvezne pružiti u uputama za postupanje u slučaju opasnosti. Ako je vjerojatno da će osoba s oštećenjem sluha biti na jednom mjestu značajan vremenski period, kao što je za radnim stolom u uredu, instalacija ploče za čitanje u radnom području može se smatrati odgovarajućom metodom upozorenja za hitan slučaj. Dizala moraju imati i telefon i signalizacijski uređaj za slučaj opasnosti. Osobe s oštećenjem sluha trebale bi znati je li telefon ograničen na govornu komunikaciju te gdje u hitnim slučajevima signalni uređaj zvoni - povezuje li se unutar zgrade ili na vanjsku liniju - i tko pritom odgovara na poziv. Kada su osobe s oštećenjem sluha unaprijed upoznate s postupkom evakuacije i vizualno obaviještene o opasnosti, spremne su postupati u skladu sa standardnim postupkom evakuacije, te je rizik od tragičnih posljedica manji.

Komunikacija gluhih i nagluhih osoba odvija se čitanjem s usana i znakovnim jezikom. Čitanje s usana može biti problematično jer je samo 30% glasova jasno raspoznatljivo. Stoga gluhe i nagluhe osobe moraju vidjeti lice osobe koja govori. Nedovoljno svjetlosti može onemogućiti čitanje s usana i otežati razumijevanje znakovnog jezika. U komunikaciji licem u lice treba govoriti razgovijetno i umjerenom brzinom. Prilikom komunikacije s osobom s oštećenjem sluha, uz koju nije prisutan komunikacijski posrednik, potrebno je jasno izgovarati riječi, radi preciznijeg čitanja s usana, to činiti uz prisutnost dovoljno svijetla (primjerice, ako je u zgradi nestalo struje, koristiti baterijsku svjetiljku), te koristiti mimiku lica i pokrete rukama. Potrebno je utvrditi da je osoba razumjela upozorenja i upute. Može biti poteškoća s razumijevanjem gluhe ili nagluhe osobe, u tom slučaju može se koristiti pisana komunikacija – papir i olovka ili poruke na mobitelu. Kod osoba gluhih kod rođenja treba imati na umu razlikovanje gramatike znakovnog jezika od standardnog načina slaganja rečenice.

Osobama s oštećenjem sluha moguće je informacije pružiti i pisanjem na papir, ručnom abecedom ili pisanjem po dlanu, vizualnim uputama – pokazujući u smjeru u kojem treba izaći, itd. Upozorenja i upute koja se daju putem televizije potrebno je istovremeno tekstualno ispisati na ekranu i prevoditi na znakovni jezik.

Ovdje navodimo neke od znakova znakovnog jezika koji mogu biti korisni za slučaj opasnosti:

5.5. Izrada evakuacijskog plana za osobe s intelektualnim i mentalnim teškoćama

Sustav uzbunjivanja

Evakuacijski planovi i upute za spašavanje zahtijevaju sposobnost osobe da procesuiraj i razumije informaciju da bi se mogla zaštititi i spasiti prilikom opasnosti. Mentalne i intelektualne teškoće onemogućuju osobi adekvatno procesuiranje i/ili razumijevanje informacija, teško shvaćaju što se događa prilikom evakuacije ili nemaju istu percepciju rizika. Iako osobe s intelektualnim oštećenjem mogu percipirati alarme i znakove upozorenja, potrebno ih je upoznati sa značenjem te svrhom alarma i znakova. Informacije o nadolazećoj opasnosti i upute o postupanju za slučaj opasnosti potrebno je učiniti što jednostavnijima. Potrebno je koristiti jednostavan jezik. Moguće je korištenje slika radi prikazivanja evakuacije, ako će slike olakšati razumijevanje. Moguće prilagodbe za osobe s intelektualnim i mentalnim teškoćama mogu uključivati sljedeće:

- Osiguravanje slikovnice s postupcima vježbanja
- Kodiranje protupožarnih vrata i izlaza u boji
- Uvođenje „sustava prijatelja“ (kolega koji će pomagati osobi s intelektualnim i mentalnim teškoćama)
- Korištenje trenera za obuku

Kretanje prema sigurnoj zoni

Osobe s intelektualnim teškoćama potrebno je unaprijed upoznati s mogućim opasnostima, načinima zaštite i spašavanja, te periodično vježbati evakuaciju, da bi u slučaju opasnosti postupanje bilo jednostavnije i brže. Potrebno je utvrditi da osoba s intelektualnim teškoćama razumije informacije koje prima i da zna postupati sukladno njima.

Prilikom davanja uputa osobama s mentalnim i intelektualnim teškoćama treba uzeti u obzir da mogu biti dezorijentirane, da možda ne razumiju stanje opasnosti, te da mogu imati snažne emocionalne reakcije

i/ili se ponašati nasilno. Osobe s intelektualnim teškoćama mogu biti pod stresom i bježati ususret opasnosti, neočekivano reagirati te mogu odbijati slušanje upute. Potrebno je upute davati korak po korak, uz strpljenje, te po potrebi ponoviti više puta. Obratiti pažnju na način na koji se predstavlja potencijalna opasnost da se ne uzrokuje još veća panika među osobama s intelektualnim teškoćama.

Potrebno je biti siguran da osoba s mentalnim i intelektualnim teškoćama mogu pronaći izlaz u slučaju opasnosti. Jednostavne upute na zidu ili podu koje upućuju na smjer izlaza mogu znatno olakšati snalaženje.

Evakuacijski planovi moraju uzeti u obzir osobe s mentalnim i intelektualnim teškoćama. Bilo bi važno razlikovati stupnjeve intelektualnih teškoća – kod lakših intelektualnih teškoća naglasak staviti na edukaciju i osposobljavanje osoba s intelektualnim teškoćama, a kod težih intelektualnih teškoća naglasak stavljati na informiranje, edukaciju i osposobljavanje osoba koje okružuju osobe s intelektualnim teškoćama. Osim jednostavnih uputa, evakuacijski plan treba uključiti osobu koja će u slučaju opasnosti pomoći osobi s mentalnim ili intelektualnim teškoćama u snalaženju tijekom postupka spašavanja. Pomagač osobama s intelektualnim teškoćama treba se upoznati sa stupnjem teškoće svake pojedine osobe s intelektualnim teškoćama, te načinom postupanja u trenutku nastanka opasne situacije, te načinom evakuacije. Pomagači mogu biti osobe u stalnom okruženju osoba s intelektualnim teškoćama (susjedstvo, škola, posao itd.).

Gdje će osoba ili osobe početi pružiti pomoć?

S lokacije osobe kojoj je potrebna pomoć

Sa specifične, unaprijed određene lokacije

- Ulazom na stepenice
- Na ostale načine

Kada će osoba ili osobe pružiti pomoć?

- Uvijek
- Samo kada ih se to traži
- U drugim situacijama

Kako će osoba ili osobe koje pružaju pomoć biti kontaktirani?

- Licem u lice
- Telefon
- Osobni digitalni asistent
- E-mail
- Vizualno
- Na ostale načine

5.6. Izrada evakuacijskog plana za osobe s autizmom

Sustav uzbunjivanja

Za osiguravanje sigurnosti osoba s autizmom u kriznim situacijama važno je osigurati da osobe koje prve reagiraju imaju praktična znanja o autizmu i širokom spektru ponašanja koje osobe s autizmom u uvjetima krize mogu iskazati. Potrebno je razviti sustav uzbunjivanja u kriznim situacijama i evakuacijske planove koji uzimaju u obzir specifične potrebe i osjetljivosti osobe s autizmom. Osobe s autizmom mogu imati teškoće u komunikaciji, u razumijevanju opasnosti ili situacije u cjelini, što otežava njihovu sposobnost pravilnog reagiranja i zaštite. Zbog toga je važno davati jasne, koncizne i jednostavne informacije i upute, a ako je potrebno, mogu se koristiti i vizualni simboli, karte, fotografije ili drugi vizualni resursi. Najčešće ne odgovaraju na svoje ime i izbjegavaju kontakt očima, stoga je ih potrebno dozvati pljeskanjem ili drugim zvukovnim podražajima. Osobe s autizmom uglavnom vole rutinu i predvidljivost stoga je važno da sustav uzbunjivanja pruža strukturu i da se redovito provode vježbe uzbunjivanja. To će doprinijeti razumijevanju postupaka i načina reagiranja u slučaju krizne situacije.

Kretanje prema sigurnoj zoni

Evakuacija osoba s autizmom treba biti planirana s obzirom na njihove individualne potrebe i osjetljivosti. Osobe s autizmom često imaju određene rutine i osjećaju se sigurno kada znaju što će se dogoditi, stoga je važno unaprijed planirati evakuacijske procedure i obavijestiti osobu s autizmom o tome. U slučaju evakuacije potrebno je komunicirati na jednostavan način koristeći izravne rečenice ili dodatne neverbalne vizualne oblike komunikacije, kao što su geste, slike, demonstracije. Važno je osobi opisati situaciju u kojoj se nalazi i dati kratke, jednostavne i jasne upute. Potrebno je izbjegavati apstraktan jezik, nepotrebne metafore ili prenesene izraze. Osobe s autizmom često imaju teškoće u verbalnoj komunikaciji i razumijevanju informacija stoga je potrebno provjeriti je li osoba razumjela rečeno. Ponekad će biti potrebno ponoviti istu informaciju više puta na različite načine. Ako je moguće, poželjno je korištenje vizualnih ili pisanih uputa koje će osobama pomoći da razumiju što se događa. Ako osoba s autizmom koristi komunikacijska ili senzorička pomagala, važno je osigurati da su dostupni tijekom evakuacije kako bi se olakšala komunikacija i smanjila anksioznost.

Mnoge osobe s autizmom imaju povećanu osjetljivost na određene senzoričke podražaje poput svjetla, zvuka, dodira ili mirisa, što može uzrokovati stres, anksioznost, panične napade ili nepredvidivo ponašanje. U

situacijama krizne evakuacije, potrebno je uzeti u obzir navedene podražaje u okolini i pokušati minimizirati senzoričku stimulaciju. Treba imati na umu da osobe s poremećajem iz spektra autizma mogu imati neprimjerene reakcije (smijanje, bježanje, vikanje i sl.), uporno ponavljati iste rečenice, mogu biti autoagresivne i agresivne, imati visok prag boli te biti preosjetljivi na dodire. Neke osobe imaju tendenciju odlutati u smjeru vodenih površina, prometa ili drugih izvora opasnosti. Često osobe s autizmom imaju teškoće u prilagodbi na promjene u svakodnevnim rutinama ili okolini, što također može potaknuti neprimjerene reakcije. Stoga je važno osigurati da mjesto za evakuaciju bude što manje bučno, s dovoljno svijetla i s minimalnim senzornim poticajima gdje osoba s autizmom može osjetiti sigurnost i udobnost, kao što je tihi prostor ili poznati objekt.

Prilikom izrade evakuacijskog plana treba imati na umu specifične senzoričke potrebe osoba s autizmom, uključujući pružanje mogućnosti za smirenje, nošenje omiljenih predmeta ili osiguranje privatnog prostora ako je potrebno. Također je potrebno u evakuacijski plan uključiti dodatnu pomoć ili pratnju osobi tijekom procesa evakuacije i spašavanja. Ta osoba se treba upoznati sa specifičnim potrebama i zahtjevima osobe s autizmom te načinom postupanja i evakuacije. Pomagač može biti osoba koja poznaje osobu s autizmom i zna kako joj pomoći i smiriti je. Važno je, kada je to moguće, u slučaju evakuacije održavati otvorenu komunikaciju s članovima obitelji ili skrbnicima osobe s autizmom kako bi se osiguralo njihovo informiranje i sudjelovanje u postupku.

Gdje će osoba ili osobe početi pružiti pomoć?

S lokacije osobe kojoj je potrebna pomoć

Sa specifične, unaprijed određene lokacije

- Ulazom na stepenice
- Na ostale načine

Kada će osoba ili osobe pružiti pomoć?

- Uvijek
- Samo kada ih se to traži
- U drugim situacijama

Kako će osoba ili osobe koje pružaju pomoć biti kontaktirani?

- Licem u lice
- Telefon
- Osobni digitalni asistent
- E-mail
- Vizualno
- Na ostale načine

6. PREPORUKE

Sljedeće preporuke temelje se na kompilaciji i analizi rezultata istraživanja, ali također proizlaze iz iskustva Handicap Internationala i njegovih brojnih partnera u kriznim situacijama. Preporuke su usmjerene na međunarodnu zajednicu, uključujući države, donatore, agencije UN-a i humanitarne nevladine organizacije. Njihov je cilj osigurati da humanitarni programi budu bolje prilagođeni doseganju i identificiranju osoba s invaliditetom, uklanjanju prepreka koje ih sprječavaju u pristupu osnovnim uslugama i pružanju ciljane podrške prema potrebi.

Operativne snage civilne zaštite, uključujući međunarodne i lokalne nevladine organizacije i UN, trebale bi:

- Osigurati da su njihove procjene inkluzivne: identificirati osobe s invaliditetom; prikupljati i pružati podatke o invaliditetu razvrstane po spolu i dobi, kao i zapažanja o otegotnim kontekstualnim čimbenicima.
- Konzultirati osobe s invaliditetom u svim fazama projekta (procjena, provedba, evaluacija) kako bi se bolje razumjele njihove potrebe i osmislio inkluzivan odgovor te potaknulo njihovo sudjelovanje u procesima donošenja odluka i planiranja.
- Raditi na uklanjanju postojećih prepreka (fizičkih, institucionalnih i prepreka u stavovima) osnovnim uslugama putem:
  - fizičke dostupnosti usluga, na primjer na razini zajednice s posebnim osvrtnom na točke distribucije hrane, vodu, sanitarnu i higijensku infrastrukturu, zdravstvene strukture, skloništa i infrastrukture namijenjene obrazovanju...;
  - adekvatnih terenskih projekata i/ili podrške u prijevozu, pružanja usluga kod kuće ili uključivanja drugih članova zajednice da pomognu osobi u pristupu uslugama ili mjestima distribucije;
  - sustavnog pružanja korisnih informacija, pristupačnih i lako razumljivih svima, uključujući i slijepe, gluhe, gluhoslijepe, nagluhe osobe ili osobe s intelektualnim ili psihosocijalnim poteškoćama.
- Mapirati postojeće usluge kako bi se uputilo i odgovorilo na hitne osnovne i specifične potrebe osoba s invaliditetom.
- Senzibilizirati osoblje i ojačati njihovu sposobnost za prepoznavanje i uključivanje osoba s invaliditetom kroz obuku.
- Pobrinuti se da se skrbnicima i obiteljima posveti posebna pažnja:
  - osiguravati pristup skrbnicima i obiteljima uslugama i informacijama;
  - pružati psihosocijalnu podršku njegovateljima i obiteljima osoba s invaliditetom kako bi se riješili njihovi problemi

i omogućilo da se nose s dodatnim stresom koji bi mogao proizaći iz odgovornosti skrbi.

- Osigurati da mehanizmi koordinacije identificiraju i rješavaju specifične probleme vezane uz ranjivost unutar sektora putem:
  - stvaranja središnje točke invaliditeta u odgovoru na prevladavajući invaliditet unutar klastera i operativnih agencija te podrške koordinaciji između humanitarnih organizacija, UN-a, organizacija osoba s invaliditetom i lokalnih vlasti;
  - pružanja izgradnje kapaciteta za osoblje udruga osoba s invaliditetom u vezi s pristupačnim arhitektonskim rješenjima, uključujući mehanizme koordinacije i intervencije za daljnju podršku njihovim kapacitetima u razvoju aktivnosti odgovora.

Organizacije koje pružaju zdravstvenu skrb, uključujući međunarodne i lokalne nevladine organizacije i UN, trebale bi:

- Osigurati dostupnost odgovarajućih lijekova i tretmana liječenja, posebno za mentalno zdravlje i kronične bolesti, na početku krize.
- Angažirati osoblje kako bi se osiguralo odgovarajuće upućivanje na postojeće rehabilitacijske službe ili usluge koje su uspostavili drugi humanitarni čimbenici.
- Osigurati praćenje osoba s invaliditetom i osoba s ozljedama nakon otpusta iz zdravstvene ustanove kako bi se zadovoljile njihove zdravstvene potrebe.
- Pobriniti se da asistivna tehnologija bude brzo dostupna u kompletima za hitne slučajeve i isporučena na vrijeme.
- Osigurati odgovarajuću obuku o tome kako koristiti ove uređaje za osobe s invaliditetom.
- Pobriniti se da postoje planovi za nepredviđene situacije, koji se, ako je to nužno, bave potrebom za ranim raspoređivanjem protetičkih i ortotičkih kapaciteta prilagođenih kontekstu hitnog slučaja, kako bi se privremeno nadomjestila nestašica rehabilitacijskih usluga ili njihova nemogućnost da zadovolje veliku potražnju.
- Razviti objekte i mobilne timove kako bi se osobama s invaliditetom koje imaju poteškoća u kretanju osigurao pristup osnovnim zdravstvenim uslugama.
- Uključiti psihosocijalnu skrb i savjetovanje kao dio odgovora, pružajući terensku podršku kada je to potrebno, uključujući vršnjačke grupe za podršku kako bi se osobama s invaliditetom omogućilo da se bolje nose s neposrednim učinkom krize, budući da se to pokazalo učinkovitim načinom povećanja otpornosti.

- Pružati podršku osobama koje osiguravaju psihosocijalne usluge da uzmu u obzir potrebe onih koji imaju specifične potrebe, uključujući osobe s dugotrajnim oštećenjem ili gubitkom slobode kretanja te osigurati da su usluge dostupne osobama s poteškoćama u komunikaciji.

Vlade zemalja pogođenih krizom trebale bi na svim razinama:

- Osigurati da su sve usluge i pomoć dostupne i pristupačne osobama s invaliditetom.
- Razviti strategije koje jačaju postojeće mehanizme podrške obitelji i zajednice za osobe s invaliditetom.
- Ispraviti nedostatke u kvaliteti usluga primarne zdravstvene zaštite, uključujući osobe s kroničnim bolestima i osobe kojima su potrebne rehabilitacijske usluge.
- Osigurati da su usluge, uključujući medicinsku pomoć i dugotrajnu rehabilitaciju, dostupne postoperativnim pacijentima, kako bi se izbjeglo ili smanjilo dugotrajno oštećenje.
- Podržati sudjelovanje osoba s invaliditetom u izradi i provedbi projekta.

Vlade i donatori koji podupiru odgovor na hitne situacije trebali bi:

- Pružiti potporu humanitarnim i organizacijama osoba s invaliditetom
- Sustavno dodjeljivati odgovarajući udio financiranja inkluzivnim mehanizmima i programima za hitne slučajeve.
- Povećati kapacitet glavnih operativnih agencija za rješavanje potreba osoba s invaliditetom pružanjem alata i obuke o tome kako osigurati pristupačnost.
- Olakšati veze, razmjenu znanja i učenje između humanitarnih organizacija, specijaliziranih organizacija i organizacija osoba s invaliditetom, kroz dokumentiranje i širenje dobrih praksi, naučenih lekcija i preporuka o provedbi inkluzivnih aktivnosti odgovora.

Razviti politike i smjernice:

- Osigurati da svaka nova sveobuhvatna smjernica o humanitarnom odgovoru sadrži detaljne i specifične odredbe o uključivanju osoba s invaliditetom.
- Pregledati postojeće smjernice i javne politike te raditi na tome da postanu inkluzivni.
- Definirati oznaku inkluzivnosti koja identificira čimbenike isključenja koje treba razmotriti kao zahtjev u hitnim pozivima za dostavu ponuda.

7. SAŽETAK

Neke od presudnih aktivnosti za osobe s invaliditetom koje je potrebno poduzeti vezano za upravljanje rizičnim situacijama su sljedeće:

- uključiti posebnosti uzbunjivanja, informiranja, evakuiranja i pomaganja za svaku vrstu invaliditeta
- uključiti osobe s invaliditetom u pripremu i razvoj upravljanja rizicima
- osigurati materijalna sredstva za potrebe osoba s invaliditetom u svim područjima i etapama upravljanja rizicima
- provoditi edukacije za djelatnike o posebnostima postupanja prema osobama s invaliditetom tijekom rizičnih situacija, što mora uključivati način komunikacije prilagođen svakoj vrsti invaliditeta
- osigurati da su informacije u formi pristupačnoj osobama s invaliditetom
- prilagoditi sustave upozorenja i medijska prenošenja upozorenja da budu dostupni i razumljivi osobama s invaliditetom
- razvijati svijest o potrebi i odgovornosti smanjenja rizika na osobnom i zajedničkom planu
- pomoći osobama s invaliditetom u razvijanju pojedinačnih planova zaštite i spašavanja za slučaj rizičnih situacija, što uključuje izradu evakuacijskih planova

8. LITERATURA

1. Akcijski plan izjednačavanja mogućnosti za osobe s invaliditetom za razdoblje od 2021. do 2024. godine. (2021). *Narodne novine, br. 143, 24. prosinca 2021.*
2. Alexander, D. i Sagramola, S. (2014). *Guidelines for assisting people with disabilities during emergencies, crises and disasters.* Strasbourg: European and Mediterranean Major Hazards Agreement.
3. An, A. D. A. *Making Community Emergency Preparedness and Response Programs Accessible to People with Disabilities.*
4. Benjak, T. (2022). *Izješće o osobama s invaliditetom u Republici Hrvatskoj.* Zagreb: Hrvatski zavod za javno zdravstvo.
5. Handicap International Federation. (2015). *Disability in humanitarian contexts: Views from affected people and field organisations.* Handicap International Federation.
6. Inter-Agency Standing Committee (IASC) (2019). *Guidelines: Inclusion of Persons with Disabilities in Humanitarian Action.* Inter-Agency Standing Committee (IASC).
7. Nacionalni plan izjednačavanja mogućnosti za osobe s invaliditetom za razdoblje od 2021. do 2027. godine. (2021). *Narodne novine, br. 143, 24. prosinca 2021.*
8. National Fire Protection Association. (2007). *Emergency evacuation planning guide for people with disabilities.* National Fire Protection Association.
9. National Fire Protection Association. (2016). *Emergency evacuation planning guide for people with disabilities.* National Fire Protection Association.
10. Pravilnik o nositeljima, sadržaju i postupcima izrade planskih dokumenata u civilnoj zaštiti te načinu informiranja javnosti u postupku njihovog donošenja. (2017). *Narodne novine, br. 49, 24. svibnja, 2017.*
11. Raja, D. S., & Narasimhan, N. (2013). *Inclusive Disaster and Emergency Management for Persons with Disabilities.*
12. UNISDR. (2005). *Hyogo framework for action 2005-2015: building the resilience of nations and communities to disasters.* In *Extract from the final report of the World Conference on Disaster Reduction (A/CONF. 206/6) (Vol. 380).*

13. UNISDR. (2015). *Sendai Framework for Disaster Risk Reduction*. Ženeva: UN.
14. Ured Ujedinjenih naroda za smanjenje rizika od katastrofa (UNDRR) (2022) Sendai Framework 7th anniversary: Disasters do not need to devastate – 2022 is a year to change course 18. 3. 2022. <https://www.undrr.org/news/sendai-framework-7th-anniversary-disasters-do-not-need-devastate-2022-year-change-course-0> Pristupljeno 10. listopada 2022.
15. Western Washington University. (2002). *Emergency Evacuation Guidelines for Persons with Disabilities*. Western Washington University.
16. World Health Organization. (2013). *Guidance note on disability and emergency risk management for health*. Geneva: World Health Organization.
17. Zakon o potvrđivanju Konvencije o pravima osoba s invaliditetom i Fakultativnog protokola uz Konvenciju o pravima osoba s invaliditetom. (2007) *Narodne novine, br. 6, 27. lipnja, 2007.*
18. Zakon o sustavu civilne zaštite. (2015). *Narodne novine, br. 82, 24. srpnja 2015.*

9. PRILOZI

8.1. Tablica „Sendai okvir za smanjenje rizika od katastrofa 2015.-2030.“

Sendai deklaracija

1

Mi, vođe država i šefovi vlada, ministri i delegati koji sudjelujemo u Trećoj konferenciji UN-a o smanjenju rizika od katastrofa susreli smo se u razdoblju od 14. do 18. ožujka 2015. godine u gradu Sendai, prefakture Miyagi u Japanu, koji je pokazao vitalan oporavak od velikog potresa u istočnom dijelu Japana iz ožujka 2011. godine. Prepoznajući sve veći utjecaj katastrofa i njihovu složenost u mnogim dijelovima svijeta, izjavljujemo našu odlučnost u povećanju napora ka jačanju smanjenja rizika od katastrofa te smanjenju gubitka ljudskih života i imovine kao posljedice katastrofa diljem svijeta.

2

Cijenimo važnu ulogu Hyogo okvira za djelovanje 2005. - 2015. u jačanju otpornosti naroda i zajednica pogođenih katastrofama tijekom posljednjih deset godina. Nakon završene procjene te uzimajući u obzir iskustva stečena tijekom njegove provedbe, ovime usvajamo Sendai okvir za smanjenje rizika od katastrofa 2015. - 2030. Snažno se zalažemo za primjenu novog okvira kao vodiča u povećanju naših budućih napora.

3

Pozivano sve zainteresirane skupine na djelovanje, svjesni kako realizacija novog okvira ovisi o našim stalnim i neumornim zajedničkim naporima da svijet učinimo sigurnijim od rizika od katastrofa u desetljećima koja dolaze na dobrobit sadašnjih i budućih generacija.

4

Zahvaljujemo se ljudima i Vladi Japana te ujedno i gradu Sendaiu, domaćinu Treće konferencije UN-a o smanjenju rizika od katastrofa, te proširujemo našu zahvalnost Japanu za svoju predanost u promicanju smanjenja rizika od katastrofa u programu svjetskog razvoja.

Tablica Sendai okvira za smanjenje rizika od katastrofa 2015.-2030.

Opseg i svrha						
Ovaj okvir odnosi se na rizike malih i velikih, čestih i rijetkih, iznenadnih i postupnih katastrofa uzrokovanih prirodnim ili ljudskim djelovanjem kao i povezanim okolišnim, tehnološkim i biološkim opasnostima i rizicima. Cilj je voditi upravljanje mnogim opasnostima rizika od katastrofa u procesu razvoja na svim razinama unutar i između svih sektora.						
Očekivani rezultati						
Znatno smanjenje rizika od katastrofa i gubitka ljudskih života, sredstava za životi zdravlja ljudi te gubitka ekonomske, fizičke, društvene, kulturne i ekološke imovine ljudi, poduzeća, zajednica i država.						
Osnovni cilj						
Sprječiti nove i smanjiti postojeće opasnosti od katastrofa kroz provedbu integriranih i inkluzivnih ekonomskih, strukturnih, pravnih, društvenih, zdravstvenih, kulturnih, obrazovnih, ekoloških, tehnoloških, političkih i institucionalnih mjera koje sprječavaju i smanjuju izloženost opasnostima i ranjivost od katastrofa, te povećavaju spremnost na reakciju i oporavak, te time jačaju otpornost.						
Ciljevi						
Znatno globalno smanjiti smrtnost od katastrofa do 2030. godine s ciljem smanjenja prosječnog broja umrlih na 100.000 ljudi za razdoblje 2020.-2030. U odnosu na razdoblje 2005.-2015.	Znatno globalno smanjiti broj osoba pogodenih katastrofama do 2030. godine, s ciljem smanjenja prosječnog broja na 100.000 ljudi za razdoblje 2020.- 2030. u odnosu na razdoblje 2005.-2015.	Smanjiti izravne ekonomske gubitke vezane uz bruto domaći proizvod (BDP) kao posljedice katastrofa do 2030. godine	Znatno smanjiti štete u ključnim Infrastruktura- ma, te ometanje pružanja osnovnih usluga kao što su zdravstvo i obrazovanje, te razvijanje njihove otpornosti do 2030. godine	Znatno povećati broj zemalja s nacionalnim i lokalnim strategijama smanjenja rizika od katastrofa do 2020. godine	Znatno povećati međunarodnu suradnju sa zemljama u razvoju kroz odgovarajući i održivi proces podrške dopuni njihovim aktivnostima za provođenje ovog okvira do 2030. godine	Znatno povećati ljudima dostupnost i pristupačnost sustavima ranog upozorenja na moguće opasnosti te informacijama o rizicima i procjenama katastrofa do 2030. godine

Prioriteti djelovanja

Postoji potreba za usmjereno djelovanje unutar i između sektora od strane članica na lokalnoj, nacionalnoj, regionalnoj i globalnoj razini u sljedeća četiri prioritetna područja.

Prioritet 1

Shvaćanje rizika od katastrofa

Upravljanje rizikom od katastrofa treba se temeljiti na razumijevanju rizika od katastrofa u svim njegovim dimenzijama ranjivosti, kapaciteta, izloženosti imovine i ljudi, karakteristika opasnosti i okoliša

Prioritet 2

Jačanje upravljanja rizicima od katastrofa u svrhu njegovog rješavanja

Upravljanje rizikom od katastrofa na nacionalnoj, regionalnoj i globalnoj razini od vitalnog je značaja za smanjenje rizika od katastrofa u svim sektorima i za osiguravanje usklađenih nacionalnih i lokalnih pravnih okvira, propisa i javnih politika koje, definirajući uloge i odgovornosti, provode, stimuliraju i potiču javni i privatni sektor na djelovanje s ciljem rješavanja rizika od katastrofa.

Prioritet 3

Ulaganje u smanjenje rizika od katastrofa kroz otpornost

Javna i privatna ulaganja po pitanju sprječavanja i smanjenja rizika od katastrofa kroz strukturne i nestrukturne mjere neophodne su za unaprjeđenje ekonomske, društvene, zdravstvene i kulturne otpornosti ljudi, zajednice, država i njihove imovine, kao i okoliša. Ovo mogu biti pokretači inovacija, rasta i otvaranja novih radnih mjesta. Takve mjere su isplative, te predodređene spasiti živote, spriječiti i smanjiti gubitke i osigurati učinkoviti oporavak i rehabilitaciju.

Prioritet 4

Jačanje spremnosti na katastrofu kroz efikasnu reakciju, te „iznova graditi bolje“ („build back better“) kroz oporavak, rehabilitaciju i obnovu

Iskustvo pokazuje kako je potrebno ojačati spremnost na katastrofe u svrhu što efikasnije reakcije i osiguranja kapaciteta za efikasan oporavak. Katastrofe su također ukazale kako su faze oporavka, rehabilitacije i obnove, koje treba planirati prije same katastrofe, prilika za „iznova graditi bolje“ kroz integraciju mjera za smanjenje rizika od katastrofa. Žene i osobe s invaliditetom trebaju javno voditi i promicati ravnopravnost spolova i univerzalni dizajn tijekom faze reakcije i obnove.

Načela provođenja

<p>Primarna odgovornost država u sprječavanju i smanjenju rizika od katastrofa, uključujući kroz suradnju</p>	<p>Zajednička odgovornost između Vlade i nacionalnih vlasti, sektora i interesnih skupina prikladno nacionalnim okolnostima</p>	<p>Zaštita ljudi i njihove imovine uz promicanje i zaštitu svih ljudskih prava, uključujući pravo na razvoj</p>	<p>Uključenost cjelokupnog društva</p>	<p>Puni angažman svih državnih institucija, izvršne i zakonodavne vlasti, na nacionalnoj i na lokalnoj razini</p>	<p>Osnaživanje lokalne vlasti i zajednice putem sredstava, poticaja, te odgovornosti u donošenju odluka, kako je to prikladno</p>	<p>Inkluzivno donošenje odluka i informiranost o riziku od katastrofa</p>
<p>Usklađenost rizika od katastrofa i politike, planova, postupaka i mehanizama održivog razvoja u različitim sektorima</p>	<p>Analiziranje lokalnih i specifičnih značajki rizika od katastrofa kod procesa određivanja mjera za smanjenje rizika</p>	<p>Ekonomski isplativo rješavanje temeljnih čimbenika rizika kroz ulaganje nasuprot oslanjanja prvenstveno na reakciju nakon katastrofe i oporavak</p>	<p>„Iznova graditi bolje“ za sprječavanje stvaranja i smanjenje postojećeg rizika od katastrofa</p>	<p>Kvaliteta globalnog partnerstva i međunarodne suradnje kako bi bili efikasni, značajni i jaki</p>	<p>Podrška iz razvijenih zemalja i od partnera zemalja u razvoju kako bi bili usklađeni s utvrđenim potrebama i prioritetima</p>	

Smjernice za pomoć osobama s invaliditetom u rizičnim ili kriznim situacijama

Vrsta inv.	Rizik/problem	Savjeti kako pomoći
Osobe u invalidskim kolicima	Osobe smanjene i otežane pokretljivosti trebaju posebnu pomoć da bi dospjele u sklonište.	<ul style="list-style-type: none"> • Prilikom davanja uputa osobi u invalidskim kolicima razmisliti o udaljenosti, vremenskim uvjetima i fizičkim preprekama kao što su stepenice, vrata... • Opustite se i neka razgovor krene svojim prirodnim tokom • Prilikom obraćanja osobi u invalidskim kolicima, ne naslanjati se na invalidska kolica, osim uz dopuštenje; invalidska kolica dio su osobnog prostora • Gledati i govoriti izravno osobi u invalidskim kolicima, a ne preko treće osobe
Nagluhe i gluhe osobe	Nagluhe i gluhe osobe zahtijevaju posebne načine primanja upozorenja i obavijesti.	<ul style="list-style-type: none"> • Ponavljajući više puta upaliti/ugasiti svjetla pri ulasku u prostoriju kako bi se dobila pozornost osobe • Osobe oštećenog sluha imaju potrebu za komunikacijom "licem u lice" • Uspostaviti izravan kontakt očima s pojedincem • Stati na dobro osvijetljeno mjesto, ne okretati se, ne pokrivati usta • Koristiti izraze lica i ručne geste kao vizualne znakove • Držati ruke podalje od lica tijekom razgovora • Provjeriti da li je osoba razumjela i ponoviti ako je potrebno • Ponuditi olovku i papir, neka pojedinac pročita napisanu poruku • Pisana komunikacija može biti posebno važna ako je pojedinca teško razumjeti • Ne dopustiti drugima da prekidaju prijenos hitnih informacija • Pojedinac može imati poteškoće u shvaćanju hitnosti poruke • Osigurati položaj pojedinca sa svjetiljkom za signalizaciju u slučaju da se odvoji od tima za spašavanje kako bi se olakšalo čitanje s usana u tami

Vrsta inv.	Rizik/problem	Savjeti kako pomoći
Slijepi i slabovidne osobe	<p>Slabovidne osobe vrlo nerado napuštaju poznatu okolinu. Ako zahtjev za evakuaciju dolazi od nepoznate osobe, pas vodič može postati izgubljen ili dezorijentiran u katastrofi.</p> <p>Slijepim i slabovidnim osobama potrebna je osoba koja će ih usmjeravati, kako bi se osigurala sigurnost tijekom hitne situacije.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Najaviti prisutnost; progovoriti pri ulasku u radni prostor • Predstaviti se i ponuditi pomoć, ali neka osoba objasni kakva joj je pomoć potrebna • Neka osoba koristi svoj štap ako želi • Govoriti prirodno i izravno pojedincu, a ne preko treće osobe, ne vikati • Objasniti osobi prirodu hitnog slučaja i ponuditi joj vođenje tako da se primi za lakat; ne primati osobu s oštećenjem vida za ruku • Opisati unaprijed akcije koje će se poduzeti, dati jasne upute • Bez straha koristiti riječi poput “vidi”, “gledaj” ili “slijep” • Neka pojedinac kojem je potrebna pomoć primi ruku osobe koja sudjeluje u spašavanju ili stavi svoju ruku na njezino rame za vođenje. Pojedinac može odlučiti da hoda iza osobe koja pruža pomoć kako bi pratio njene pokrete tijela uslijed prepreka; hodati pola koraka ispred osobe koju se vodi te unaprijed spomenuti stepenice, rubnjake, hodnik, uzak prolaz, rampe, itd. • Nakratko pauzirati na stepenicama ili rubnjacima • Kretati se stepenicama jedan korak ispred osobe koja se vodi • Kad slijepa osoba poželi sjesti, postaviti joj ruku na naslon ili rukohvat stolice • Ako se vodi nekoliko osoba u isto vrijeme, zamoliti ih da drže jedni druge za ruke • Dati verbalne upute, savjete o najsigurnijim rutama ili smjeru, procijenjenim udaljenostima (npr. dizala se ne mogu koristiti ili postoje krhotine) • Informirati osobu o tome gdje se nalazi savjetovati ju o preprekama (npr. stepenicama, visećim predmetima, neujednačenom kolniku, rubnjacima...) • Slabovidna osoba može imati psa vodiča koji postaje dezorijentiran tijekom evakuacije i može zahtijevati dodatnu pomoć; nikako ne maziti psa ili mu nuditi hranu bez dopuštenja vlasnika; ako pas nosi pojas, on je na dužnosti; ako okolnosti nalažu da pas ne bi trebao voditi svog vlasnika, zamoliti vlasnika da ukloni psu pojas. • Pas se evakuira s vlasnikom; u slučaju da je potrebno evakuirati psa, a istodobno se pomaže pojedincu, držati psa za povodac, a ne za pojas • Dolaskom na sigurno mjesto, usmjeriti osobu na mjesto gdje se nalazi i pitati ju da li postoji potreba za daljnjom pomoći • Bijeli štap vratiti vlasniku odmah nakon postizanja sigurnosti

Vrsta inv.	Rizik/problem	Savjeti kako pomoći
Osobe s kognitivnim oštećenjima	Osobama s intelektualnim teškoćama potrebna je pomoć prilikom reagiranja na hitan slučaj i pri odlasku u sklonište	<ul style="list-style-type: none"> • Vizualna percepcija pisanih uputa ili znakova može biti zbunjujuća ili pogrešno protumačena • Upute ili informacije treba podijeliti u jednostavne korake; treba biti strpljiv • Koristiti jednostavne signale i/ili simbole • Nikako ne razgovarati s drugima o osobi kojoj pomažete dok je ona prisutna • Upute/postupci za evakuaciju možda će se morati ponoviti više puta zbog jasnoće i razumijevanja. Izraz lica ukazat će na činjenicu da li je osoba razumjela upute/procedure odnosno da li je uputu potrebno ponoviti • Osigurati slike, simbole ili dijagrame umjesto riječi • Pročitati napisane informacije • Osigurati pisane informacije na audio vrpčama

Inkluzija i puno sudjelovanje osoba s invaliditetom u humanitarnom djelovanju

Napomena Tajništva

Sadašnji dokument, koji je pripremljen uz konzultacije s predstavnicima civilnog društva i drugih relevantnih dionika kako bi se olakšala rasprava na okruglom stolu na temu „Inkluzija i puno sudjelovanje osoba s invaliditetom u humanitarnom djelovanju”, prenosi Konferenciji država stranaka Konvencija o pravima osoba s invaliditetom, na njezinom desetom zasjedanju, pozadinske informacije koje je odobrio izabrani Ured Konferencije.

Pregled

1. U izvješću glavnog tajnika za Svjetski humanitarni samit, održan 2016. godine, prepoznato je da su osobe s invaliditetom među najviše marginaliziranim u bilo kojoj zajednici pogođenoj krizom. Osobe s invaliditetom su nadzastupljene među onima koji žive u siromaštvu, dok se procjenjuje da je 6,7 milijuna osoba s invaliditetom prisilno raseljeno zbog progona, sukoba, nasilja i drugih povreda ljudskih prava. U nekim slučajevima, stope morbiditeta za osobe s invaliditetom u katastrofama procijenjene su na četiri puta više nego za one bez invaliditeta.
2. Oružani sukobi i hitne situacije povećavaju broj prepreka kojima se suočavaju osobe s invaliditetom u većem obujmu. Ukriznim situacijama osobe s invaliditetom zahtijevaju istu pomoć kao i svi ostali pogođeni, kao i specifične zahtjeve koji se odnose na invaliditet. Sukobi i prirodne katastrofe povećavaju rizike s kojima se suočavaju osobe s invaliditetom dok traže pomoć, podršku i zaštitu te utječu na pristup i mogu dovesti do kolapsa neophodnih usluga. Gdje usluge postoje, nepristupačne komunikacijske strategije često isključuju osobe s invaliditetom u pogledu njihovog prepoznavanja i korištenja. Oskudni podaci, loša identifikacija i registracija te nepostojanje razumne prilagodbe otežavaju isključivanje osoba s invaliditetom u procjeni kriznih potreba.
3. Višestruki i intersekcijski oblici diskriminacije pogoršavaju situaciju osoba s invaliditetom u situacijama rizika i humanitarnim hitnim slučajevima. Primjerice, djeca s teškoćama u razvoju suočena su s većim rizikom od zlostavljanja i zanemarivanja, dok su žene s invaliditetom

izložene povećanom riziku od seksualnog nasilja tijekom humanitarnih kriza.

4. Buduće humanitarno djelovanje koje je inkluzivno u pogledu ljudskih prava osoba s invaliditetom mora se voditi Konvencijom o pravima osoba s invaliditetom iz 2006. Međunarodno humanitarno pravo, kodificirano prema ranije dominantnim shvaćanjima invaliditeta, posebno medicinskom modelu invaliditeta, koji se usredotočuje isključivo na oštećenje osobe i odražava paternalistički odgovor na osobe s invaliditetom, zamijenjeno je pristupom invaliditetu utemeljenom na ljudskim pravima, uokvirenim u Konvenciji.
5. U razvoju inkluzivnog humanitarnog djelovanja, inkluzija i sudjelovanje osoba s invaliditetom i njihovih predstavničkih organizacija u procjeni potreba, dizajnu, provedbi, koordinaciji, praćenju i evaluaciji humanitarnih te programa pripravnosti i odgovora na katastrofu te javnim politikama je presudno. Oslanjanje na vodstvo, vještine, iskustvo i stručnost osoba s invaliditetom i njihovo aktivno sudjelovanje u donošenju odluka i procesima planiranja, uključujući odgovarajuće mehanizme koordinacije, je bitan preduvjet za uspješno preoblikovanje humanitarne pomoći i odgovora na hitne slučajeve.

Konvencija o pravima osoba s invaliditetom, relevantni okviri i izvješća

6. Konvencija o pravima osoba s invaliditetom, koja je pravno obvezujući ugovor o ljudskim pravima s eksplicitnom dimenzijom društvenog razvoja, priznaje ljudska prava i temeljne slobode svih osoba s invaliditetom. Članak Konvencije o rizičnim situacijama i humanitarnim hitnim slučajevima (članak 11.) zahtijeva od država stranaka da poduzmu, u skladu sa svojim obvezama prema međunarodnom pravu, uključujući međunarodno humanitarno pravo i međunarodno pravo koje se tiče ljudskih prava, sve potrebne mjere za osiguranje zaštite i sigurnosti osoba s invaliditetom u rizičnim situacijama, uključujući situacije oružanih sukoba, humanitarne hitne slučajeve i pojavu prirodnih katastrofa“.
7. Članak 32. (Međunarodna suradnja), koji prepoznaje važnost međunarodne suradnje i njezinog promicanja radi ostvarivanja svrha i ciljeva Konvencije, obvezuje države članke da „poduzmu odgovarajuće i učinkovite mjere ... između država i, prema potrebi, u partnerstvu s relevantnim međunarodnim i regionalnim organizacijama i civilnim društvom, posebno organizacijama osoba s invaliditetom”.

8. Dodatni članci Konvencije relevantni za inkluzivno humanitarno djelovanje uključuju članak 5. (Jednakost i nediskriminacija), članak 9. (Pristupačnost) i članak 18 (Sloboda kretanja i nacionalnost). Konvencija priznaje važnost univerzalnog dizajna, definiranog u članku 2. kao „dizajn proizvoda, okruženja, programa i usluga koje mogu koristiti svi ljudi, u najvećem mogućem opsegu, bez potrebe za prilagodbom ili posebnim dizajnom”, koji ne isključuje asistivne uređaje za određene skupine osoba s invaliditetom gdje je to potrebno i utvrđuje obvezu država stranaka da poduzmu ili promiču istraživanje i razvoj univerzalno dizajniranih proizvoda, usluga, opreme i objekata, u skladu s člankom 2., kao i da promiču univerzalni dizajn u razvoju standarda i smjernica.
9. Članak 4. stavak 3. Konvencije zahtijeva od država stranaka blisko savjetovanje te aktivno uključivanje osoba s invaliditetom preko predstavničkih organizacija u razvoju i provedbi zakonodavstva i javnih politika za provođenje Konvencije te u drugim procesima donošenja odluka koji se tiču pitanja relevantnih za osobe s invaliditetom.
10. Program održivog razvoja do 2030. promiče ključno načelo da „nitko neće biti ostavljen“. Ciljevi održivog razvoja uključuju nekoliko ciljeva i pokazatelja relevantnih za rizične situacije i humanitarne hitne slučajeve, uključujući cilj 1.5, „izgraditi otpornost siromašnih i onih u ranjivim situacijama i smanjiti njihovu izloženosti ranjivost na ekstremne događaje koji su vezani uz klimu i druge ekonomske, društvene i ekološke šokove i katastrofe”; cilj 10.2, „osnažiti i promicati društvenu, ekonomsku i političku inkluziju svih”; pokazatelj 11.b, „razviti i implementirati, u skladu sa Sendai okvirom za smanjenje rizika od katastrofa 2015. - 2030., holističko upravljanje rizikom od katastrofa na svim razinama”; i cilj 13.1, ojačati otpornost i sposobnost prilagodbe za klimatske opasnosti i prirodne katastrofe u svim zemljama”.
11. Sendai okvir za smanjenje rizika od katastrofa 2015. - 2030. Uključuje zahtjev da, uz određena vodeća načela kao što su inkluzivno, pristupačno i nediskriminirajuće sudjelovanje, osobe s invaliditetom moraju biti ojačane da javno vode i promiču rodno nepristrane i univerzalno pristupačne pristupe odgovora, oporavka, rehabilitacije i obnove. Važnost jačanja javnih i privatnih ulaganja otpornih na katastrofe uključena je u Okvir, posebno kroz, od početka bolju izgradnju, kako bi se izdržale opasnost i pravilnim projektiranjem i konstrukcijom, uključujući korištenje načela univerzalnog dizajna”. U Okvir je uključena i činjenica da smanjenje rizika od katastrofe zahtijeva pristup višestrukim opasnostima i inkluzivno donošenje odluka na temelju informacija o riziku koje se zasniva na otvorenoj razmjeni i diseminaciji razvrstanih podataka.

12. Od veljače 2017. Povelju o inkluziji osoba s invaliditetom u humanitarno djelovanje, pokrenutu u svibnju 2016. Tijekom Svjetskog humanitarnog samita, podržalo je više od 140 dionika, uključujući države, subjekte Ujedinjenih naroda, organizacije osoba s invaliditetom te humanitarne i organizacije civilnog društva. Povelja uključuje pet temeljnih obveza koje indosanti pristaju podržati, u skladu s Konvencijom o pravima osoba s invaliditetom, i to: nediskriminaciju; sudjelovanje; inkluzivno programiranje; inkluzivni odgovori usluge te suradnju i koordinacija.
13. Ostali relevantni dokumenti uključuju rezoluciju Vijeća za ljudska prava 31/6 o pravima osoba s invaliditetom u rizičnim situacijama i humanitarnim hitnim slučajevima, tematsku studiju Ureda visokog povjerenika Ujedinjenih naroda za ljudska prava o soba s invaliditetom prema članku 11. Konvencije, smjernice Visokog povjerenika Ujedinjenih naroda za izbjeglice o radu s osobama s invaliditetom u prisilnom raseljavanju i Strategiju za zaštitu djece Fonda Ujedinjenih naroda za djecu (UNICEF).

Put naprijed: inkluzivno humanitarno djelovanje za osobe s invaliditetom

14. U studenom 2016. Međuagencijsko stalno povjerenstvo uspostavilo je radni tim za razvoj smjernica za cijeli sustav o inkluziji osoba s invaliditetom u humanitarnom djelovanju. Radni tim uključuje organizacije osoba s invaliditetom, humanitarne i aktere civilnog društva te agencije Ujedinjenih naroda. Uz podršku država članica, radni će tim raditi od siječnja 2017. do prosinca 2018. na utvrđivanju smjernica za inkluzivno humanitarno djelovanje osoba s invaliditetom, sukladno Konvenciji o pravima osoba s invaliditetom.
15. Kao primjer dobre prakse na nacionalnoj razini, nakon potresa u Nepal 2015., nevladina organizacija CBM International, preko svoje Jedinice za odgovor na hitne slučajeve radila je u partnerstvu s Nacionalnim savezom osoba s invaliditetom Nepal, krovnom organizacijom za osobe s invaliditetom, na osiguravanju da stanovništvo pogođeno potresom, uključujući osobe s invaliditetom, dobije podršku te je pridonijela procesu oporavka. U roku od pet dana od potresa, organizacija je koristila kampanju slanja tekstualnih poruka kako bi dosegla oko 180 članova udruga osoba s invaliditetom, izvješćujući o tome kako su mnogi ljudi pretrpjeli materijalnu štetu i imali poteškoća u pristupu pomoći. Kao dio svojih aktivnosti odgovora, Jedinica za odgovorna hitne slučajeve i Nacionalni Savez postavili su „žarišne točke za starost i invaliditet“ u tri

najteže pogođena okruga, kako bi se osiguralo da su osobe s invaliditetom i starije osobe uključene uredovne inicijative pomoći i ranog oporavka. Žarišne točke djelovale su kao specijalizirana čvorišta, identificirajući ljude i njihove zahtjeve, kao i postojeće dionike i usluge koje pružaju, kako bi uputili ljude na odgovarajuće pružatelje usluga.

Pitanja za razmatranje

16. Sljedeća pitanja su predstavljena za razmatranje na raspravi u okviru okruglog stola:
- (a) Kako ciljevi održivog razvoja, Sendai okvir za smanjenje rizika od katastrofa i Povelja o inkluziji osoba s invaliditetom u humanitarno djelovanje mogu biti iskorišteni za potporu provedbi Konvencije o pravima osoba s invaliditetom?
  - (b) Koja inovativna rješenja postoje za rješavanje i promicanje humanitarnog djelovanja koje je inkluzivno za osobe s invaliditetom?
  - (c) Kako države, agencije Ujedinjenih naroda i humanitarni akteri mogu osigurati blisko savjetovanje i smisleno uključivanje osoba s invaliditetom i njihovih predstavničkih organizacija u planiranje, odlučivanje, provedbu i praćenje nacionalnog, regionalnog i međunarodnog humanitarnog djelovanja inkluzivnog za osobe s invaliditetom?
  - (d) Koju ulogu imaju lokalni dionici u razvoju i uvođenju inkluzivnog humanitarnog djelovanje i kako njihova stručnost može podržati izgradnju kapaciteta o humanitarnom djelovanju organizacija osoba s invaliditetom u područjima pogođenim krizom?
  - (e) Kako države, agencije Ujedinjenih naroda i organizacije osoba s invaliditetom grade kapacitete humanitarnih aktera za razvoj inkluzivnog humanitarnog djelovanja za osobe s invaliditetom?

